

Geçerken

GÜZEL BİR İZ BIRAKMAK İÇİN

OCAK 2022 • SAYI: 16

ÖNCE UYANIŞ GELİRDİ. ARDINDAN DOĞUŞ.
EN SONUNDA DA SABAH GELİRDİ. ”

Cezeri. Tam adı Bediüzzaman Ebü'l-İzz İsmail b. er-Rezzaz el-Cezeri, XII-XIII. yüzyıl büyük mühendislerinden olup evrensel bilim tarihinin gözde dehalarındandır. Birçok makine ve aracın teknik tasarımlarını yapmış, üretmiş ve faaliyete geçirmiştir. Filli Su Saati, Cezeri'nin taşınabilir su saatleri projelerinden birisidir. Bu makinenin içinde çok sayıda ince mekanizma bulunmaktadır. Görüntü itibarıyla estetik bir yapıya sahip olan saat, eşit saat sistemine göre çalışan düzeneği sayesinde her yarım saat başını ve aralardaki dakikaları gösterebilmektedir.

Geçerken

Ocak 2022 - Sayı:16
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Elif Arslan

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
AREN Tanıtım

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Handan Acar Yıldız

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 96 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 67 ABD Doları - AB Ülkeleri için 43 EURO
Avustralya için 114 Avustralya Doları
İsviçre için 45 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye İşletme
Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara Kurumsal
Şubesi IBAN: TR94 0001 0017 4505 9943 0850 41
no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile
aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir
mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye
İşletme Müdürlüğü, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine
gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
19.01.2022

Baskı
Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıç Yolu No: 7 Gaztemir/Izmir
Tel: 0 232 274 23 18

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar
yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına
aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın
organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf
ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak
gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / GÜVEN ADIGÜZEL
PARÇA'NIN GÜZELLİĞİ,
BÜTÜN'ÜN TEMSİLİ MASAL, ŞİFA, SONSUZLUK; NAR

4 / ÖZAY ERDEM
İNCİR AĞAÇLARI, ISLIKLAR VE YEŞİL MERCEDES

8 / EMİN GÜRDAMUR
TEOMAN DURALI'NIN MİRASI: DİLİ SAVUNMAK

11 / HANDAN ACAR YILDIZ İLE SÖYLEŞİ
"CAMA DOKUNMAMA NE GEREK VAR...
KIRIK BİR CAM PARÇASINA BAKARKEN DE KESİLİYORUM."

16 / SELMA MAŞLAK
HATIRLAMANIN BEDELİ

18 / MEVLÜT UYANIK
PORTAKALIN AKLI OLSAYDI YA DA
FELSEFE DEDİĞİN NE İŞE YARAR?

21 / BÜŞRA KESKENDİR
BİR YAZI BİR ÇİZİ

22 / FATMA ASİYE ŞENAT
ALDIĞIM BİR HABERİ
ARAŞTIRMADAN ASLA HAREKETE GEÇMEM BEN

24 / KAR
SİZDEKİ KARŞILIĞI

26 / CANAN OLPAK KOÇ
BÖYLE İDİLER YAŞARKEN: SAİT FAİK ABASIYANIK

29 / GÜRAY SÜNGÜ
AYAKÜSTÜ SORULAR

30 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
GERÇEKTEN KAÇIP SANALA
KOŞAN İNSANIN TRAJİKOMİK HİKÂYESİ

32 / YAĞMUR EKİN
GÜL KÜPE VE SÖĞÜT

35 / BİLAL KEMİKLİ
ÜÇ ÖNERİ

36 / MUSTAFA IRMAKLI
İTİRAZ AHLAKI

38 / SEDAT ANAR
SANTURİ VECDİ SEYHUN

40 / HÜSEYİN AKIN
SONSUZA KADAR SUDE

43 / FATMA TÜRK
BAŞKA SESLER: ÖZGEÇMİŞ

44 / ZEYNEP ODABAŞ
KIRMIZI BALON

46 / MUSTAFA ÜNVERDİ
İMANI TEHDİT EDEN ŞEYLER

48 / FATMA ÜNSAL
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

PARÇA'NIN GÜZELLİĞİ, BÜTÜN'ÜN TEMSİLİ MASAL, ŞİFA, SONSUZLUK; NAR

GÜVEN ADIGÜZEL

Nar kentinde bir incir buldum.
Narı da inciri de övmek isterim.
Anam her kışın en karanlık noktasında,
eve gelirken bir nar atardı yere,
bütün gücüyle; parçalanıp iyice dağılsın diye.
Evin beti bereketi niyetine...
Ardından hızla süpürüp silerdi ortalığı.
Bir iki sonra, narın patladığı yerden,
Çok uzakta incecik bir çıtırtı duyduğum olurdu ayağımın altında.
Ne kadar dağılmışsa nar taneleri, o kadar iyiydi.
Topladıktan sonra söyledim anneme, sevinsin diye.

Bilge Karasu

MINYATÜR NEVİN YAPICI

Kızılca kabuğunun içinde koca bir dünya saklayan, mitolojiyi aşan varlığıyla bir mucizeyi olur kılan, kırmızı mürekkebiyle damagımızı kışkırtan, varoluş ilhamıyla aklımızı harlayan ve beyaz zarını sabırla geçenlere güzelliğini bağışlayan, ateşin elçisi, halk ilacı, kutsal birki, şifa kaynağı, hayatın temsili; namıdiğer sonsuzluk meyvesi; nar. Latince: Punica granatum, kınagiller (Lythraceae) familyasından bir kızıl güzellik. Kültüre alınmış en eski meyve türü. Mitolojik anlatıların ortak adası. Fenikeli yemişi. Akdeniz'den Himalayalar'a uzanan geniş ana vatanıyla ılık iklimlere alışkın. Dirençli ve dirayetli. Kışın en güzel habercisi ama soğuğa karşı savunmasız değil, susuzluğa dayanıklı, çok tohumlu ve etli. İran'da başlayan büyük macerası, İpek Yolu marifetiyle her bucakta kalıcı misafirliklere dönüşerek devam etmiş ve nihayetinde dört bin yıldır hikâyelerinde yer bulduğu insanlık ailesinin biricik yoldaşı olmaya azmetmiştir. Nar'dır adı, şifa ve efsane, gölgesinde bir dünya soluklanır. Parçanın güzelliği, bütünü temsilidir. İçini açmaz hemen hoyrat ellere, kabuğuyla müddet verir, tane tane sevilir ve yaklaştıkça güzelleşir.

Nar, dünyanın dört bir tarafına yayılmış kültürel etki alanıyla, birçok coğrafi havzada; masal, efsane, destan, türkü, halk hikâyesi, atasözü, bilmece, mani, söylence, şiir ve ninnilere konu edilen varlığını tahkim edecek kadar geniş bir külliyyatın içinde hayat bulmuştur. Mitolojide bereket, doğum, sağlık, şifa, hayat ve sonsuzluğu simgeleyen narın, dişil doğurganlığı temsil ettiği hâli,

iç yapısıyla yani kalbinde çokça çekirdeğe sahip olmasıyla anlamını bulur. Onlarca tohum, binlerce hayattır nar. Beyaz zarı, taneler arasındaki sınırları, kızıl dış kabuğu ise onlara ulaşmak için mesafeleri imler. Bâtın ile zahir arasında uzun bir hikâye anlatır aslında bize. Parçaları kalbimize doğru patlar gibi saçılır. Tane tane açılır, bir bütüne ulaşır gibi dinlenir hikâyesi. İnsan'dan ayrı değildir varlığı. Halk hikâyelerinin, masalların, efsanelerin ve kutsal kitapların söylediği nar. Kızılca kıyamet bir yanıyla.

Nar Ülkesinde Söylenen

Şair Odiseus Elitis, "Çılgın Nar Ağacı" şiirinde; "Dünyanın orta yerinde şeytanın fırtınasını ışıkla parçalayan / Ve günün, üzeri türkülerle işli sırmalı örtüsünü / Boydan boya yayan, söyleyin, o çılgın nar ağacı mı?" diye sorar. Pek azametli değildir nar ağacı, narin ve yalnız, bir başına ve şeytanın fırtınasında. Görkemi, dallarına ateş topu gibi sıralanmış kızıl meyvelerinde saklıdır. Cennet meyvesi olarak anılır nar, kutlu birkidir. Mayıs ayında çan şeklinde açan parlak kırmızı çiçekleriyle göz alıcı bir görünüme kavuşur. Sonbahar kızılığıyla bereketine doğru yol alır. Dalında olgunlaşır, ekşi-tatlı meyveleri demini alır, çatlayan karnında tohumları görünür. Kan kırmızı suyu, acı kabuğundan dışarıya sızar. Parçalandıkça çoğalır, istikametine buradan ulaşır.

Kadim Mısır inanışlarına göre dünyanın ilk meyvesidir mesela. Persephone'nin ölümler ülkesine hapsedilmesinin sebebi, girdiği rüya-

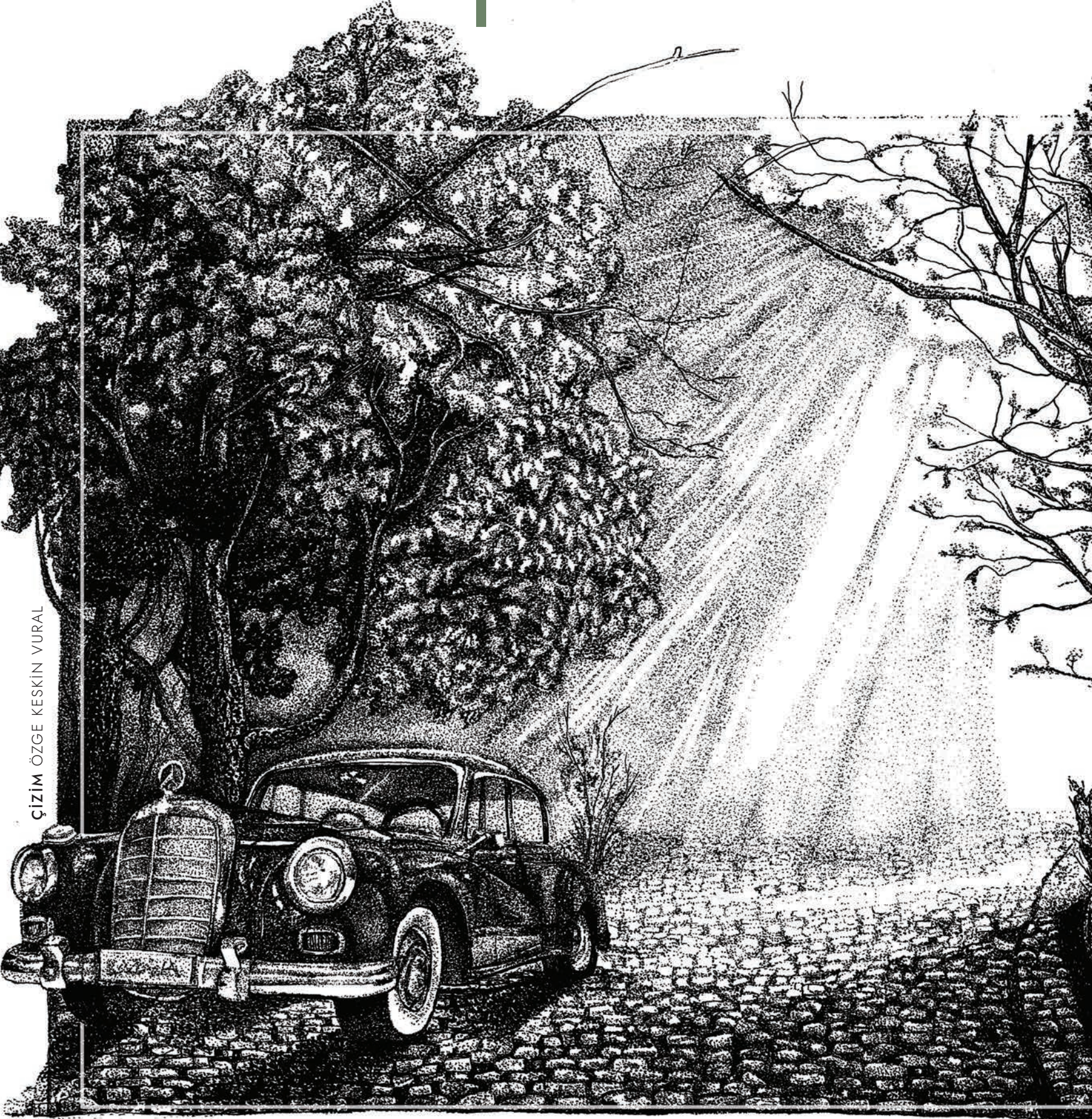
larda müjdeli havadislerin vesilesi ve Kur'an-ı Kerim'de adı geçen o yedi meyveden birisidir. Romalı yazar Plinius tarafından "Kartaca Elması" namıyla anılır. Hitit'in kutsal tanrısı Kybele'yi simgeleyen, Hazar hakanını temsil eden, Kral Süleyman'ın saray sütunlarını süsleyen bütün bereketiyle odur. Mezopotamya'daki çivi yazılarında, Karahanlı sarayında, Osmanlı mutfağında, kadim mezar taşlarında, Mısır'daki *Ebers Papirüsü*'nde hep ondan söz edilir. İnsanlık kadar eskidir. Shakespeare, *Romeo ve Juliet*'te, nar ağacının üstündeki bir bülbülün ötüşüyle "ayrılık" seremonisini başlatır. Nâr ile nar arasındaki mesafe çok yakın ve çok uzak'ı temsil eder bu yüzden. Nar ağacı narsız ola, bir yiğit yarsız ola.

Nar ülkesinin iki başkenti, İspanya'dan Granada ile Antalya'dan Side'dir. İkisi de nardan başlayarak insanlığın kolektif hafızasına bir çizik atarlar. Simge bayrak, gümüş sikke ve her mimari motifte tane tane damgalanır ateş kırmızısı narlar. Bütün sevgililer ve cümle gerdanları ölesiye nar kokar. Ve nar sabırla yenir, tadındaki hayat, ruhundaki şifa ve bereketidir. Öyledir; elbisesi gizli, bahşedecekleri sonsuz. Kağızman'a ismarlanır, baharda çiçeklenir, sonbaharda yâr olur. Granada'dır en çok bize, eski kırık bir hatıra. Unutulduğu yerden hatırlanır. Aşk ateşi, dünya lekesi ve o ölümlü ömür. Nardır yâr olan bize; her tanesinde kırılanır.

İNCİR AĞAÇLARI, ISLIKLAR VE YEŞİL MERCEDES

özay erdem

ÇİZİM ÖZGE KESKİN VURAL

Salonun ortasında çiçekli pijamalarım ile ayakta duruyordum. Başımı kaldırıp duvardaki saate inanmayan gözlerle baktım. Deminden beri üçüncü defa yapıyordum bunu. Ortada bir yanlışlık olmalıydı, pili zayıflamıştı belki de. Oysa adım gibi biliyordum, yanlışlık falan yoktu. Saat doğruydü ve ben bir türlü kabullenemiyordum. Bu işkenceyi kendimize neden reva görüyorduk, mantıklı bir cevap bulamıyordum. Tek istediğim yatağıma geri dönmekti. Kesinlikle Uykucu Şirin'in motivasyonuna sahiptim. "Erken uyu, erken uyan." şeklindeki bütün ilkokul fişlerini yırtıp yakmak istiyordum.

Yaz tatilinin ilk haftası geride kalmıştı ve biz sabahın yedisinde ayaktaydık. Fatih ısıık çalarak lavabodaki aynada saçlarını düzeltiyordu. "Berbere gitme zamanım gelmiş," dedi, "sen ne dersin?" Cevap vermedim. Hâlâ ayakta durmuş duvardaki saate bakıyordum çünkü. Ne cesaret edip yatak odasına dönebiliyordum ne de gidip hazırlanmak geliyordu içimden. Daha fazla dayanamadım. En yakındaki koltuğa bıraktım kendimi. Bedenim sanki normalin birkaç katı yer çekimine maruz kalmıştı. Uykunun balyozu ense köküne inerken düşüncelerim berraklığını yitirdi. Bilincim meçhul bir elektrik süpürgesi tarafından azar azar çekildi ve Fatih ısııkla "Çayır Çimen Geze Geze" çalarken dalıp gittim.

Tekrar gözlerimi açtığımda oyunbozan diyerek başımda çığırtkanlık yapan kocamı gördüm. "Tut sözünü," diyordu, "kalk hadi!" Ağlamaklı bir sesle yalvardım, "O sözü verdiğimde uykum yoktu. Dinç ve enerjiktim. Bütün zorluklara karşı durabilir, her şeyi yapabiliyordum gibi hissediyordum." Kocam zoraki gülümsedi. Sanki acımişti biricik karısına: "Bence bu kadar mantıklı konuşabiliyorsan uykun açılmış demektir." Ardından sesindeki ciddiyet beni hayal kırıklığına uğrattı. "Haydi, hazırlan! Geç kalıp sabah serinliğini kaçırmayalım." Yapacak bir şey yoktu, katlanacaktım. Kucağımda şefkatli bir dede gibi oturduğum koltuğu terk ettim.

Bir kürek mahkûmunun talihsizliğiyle bedenimi yatak odasına kadar sürükledim. Kar beyazı yatağımla pamuk şekeri rengindeki yastığıma özlemle baktım. Fatih biraz önce beni sarsarak uyandırmıştı ve o şokla salona kadar gitmişim. Gözlerimin cin gibi baktığı bir yaşama sevinci ânında dilimle kendime yaptığım kötülüğe inanamıyordum. Oysa, bir haftadır olduğu gibi, yatağımda kalıp Fatih'in dönmesini ve gelince beni, uyuyan güzel efektiyle uyandırmasını bekliyor olabiliyordum. Dolaptaki boy aynasında kendime baktım. Bir kadının en çirkin ve savunmasız olduğu ânı yaşıyordum. Uyurken başımızda oturup saatlerce güzelliğimizi seyredecek erkekler vardı şu dünyada. Fakat uyandıktan hemen sonra -hele de uykusunu alamamış bir kadına- aynı hayranlık hisleriyle bakacak birini bulmak zordu.

**İçine doğru kapanmış
ruhum,yavaşça dış
dünyaya doğru açılıyordu.
Uyanık bir ruh armağan
etmişti bana bu yürüyüş.**

Birden komodinde duran ırpı bacaklı çalar saatin zembereği boşaldı. Kendinden geçen bu mekanik horozdan nefret ediyordum. Davul gövdesi ve fıstık yeşili reniyle yeterince iticiydi. Yeni bir çok dalgası geçti üzerimden. Fatih, alar saat almadan uyandırmıştı beni. Biraz daha uyuma imkânımı elimden almıştı. “En iyi uyku açma yöntemi, uyanınca çalar saati dinlemektir.” dedi içeriden çok bilmiş kocam. Aslında o mekanik horozun icabına kolaylıkla bakabilirdim. izgi filmlerde başına inen balyozlardan haberi yoktu. Fakat ona bu yetkiyi veren bizdik ve şimdi böyle ağır bir şekilde cezalandırmak abes kaçacaktı.

Kendimize işkence ediyoruz diye söylenerek elbise dolabını açtım. Kocam umursamadı, ıslıkla “Hercai” alıyordu. Kürek mahkûmu kıyafetimi seçtim. Üstüme, dizlerime kadar uzanan deniz mavisi bir tunikte altıma da krem rengi bir pantolonda karar kıldım. Yüzüm gözüm şişmişti ve isyan bayrağını çekmişlerdi. Boks maçından ıkmiş harap bir güzelliğe sahiptim. Saçlarım elektriklenmişti, bu hâllerile hiçbir şampuan reklamında oynayamazdım. Enkazı toparlamam gerekiyordu. On dakika sonra hazırdım. Normal zamanda yarım saatten önce hazırlanamazken, şimdi bir an önce gidip dönmek ve yatağıma gömölerek saatlerce uyumak istediğim için durumu kurtaracak kadarla yetinmiştim.

Fatih yanıma geldi. Gözlerini kısarak rüküş karısını inceledi. Vestiyere yasladığı telefonda “Haber Ol-sun” çalıyordu. Keyifli anlarımızda muziplik olsun diye dinlerdik ve şimdi dünyadaki en nefret ettiğim şarkı olmuştu birden. “Yüzün gülsün

biraz.” dedi. Ama yüz kaslarım bu yorucu eylemi imkânı yok yerine getiremezdi. O anda, gülmenin aslında zahmetli bir eylem olduğunu fark ettim. Ağacından koparılan bir koala gibi öksüz hissediyordum kendimi. Kocamın üzerinde, tuttuğu takımın forması ve gri eşofman altı vardı. Konsepte uygun giyinmişti. Fakat umurumda değildi. Bu saatte uyandırdığı için ona çok kızırıyordum. Uyuyan güzel olarak kalmak benim hakkımdı. Yatağından zamansız kaldırılan prenseslerin hişmine uğramaktan korkmuyordu demek.

Fatih çıkmadan buzdolabındaki pet şişelerden birini aldı. “Suyu ne yapacaksın, yanımda boşuna taşımayalım.” desem de dinlemedi. Sonra telefonu ve anahtarı aldı yanına. Sanki o böyle yapınca uzun süre eve dönmeyecekmişiz gibi hissettim. Spor ayakkabılarımı söylenerek giyip bahçeye indim. Beyaz, sarı alacalı kedi patilerini uzatmış geri-niyordu. Fatih, duvara asılı poşetten güllerin altındaki dondurma kabına mama döktü. Suyunu da yeniledi. Öyle hevesle yiyişi vardı ki kedinin hipnotize olmuş gibi baktım sabahın bu saatindeki iştahına. Düzenli kıtır kıtırlar uykumu getiriyordu. Onu uyandıran bir kocası olmadığı için şanslı olduğundan habersizdi. Güllerin gölgesindeki serin toprakta uyuyabilirdi. İmrendim. Tatil, uyumak demekti.

Sokağa ıktığımızda Fatih ıslıkla yeni bir şarkıya başlayacakken susturdum. Yolun iki yanında dizilmiş evlerde bütün perdeler kapalıydı. Kimseler yoktu etrafta. Herkes düşler âlemindeydi. Biz iki deli yana yana yürüyorduk. Tek tük ağaçlarda

ve elektrik tellerinde tünemiş gri kuşlar guguk guk zikrini çekiyordu. Kocam az sonra gökyüzünü işaret etti heyecanla. Geceden kalma ay, karlı bir dağın takkesi gibi bembeyaz duruyordu. Mahalleden çıktık.

Parkın içinden geçerken turuncu fısıkiyeler daima erken kalkan belediye işçileri tarafından faaliyete geçirilmişti. Üzerime su sıçrayınca ürperdim. Daha fazla sinirlenmememe neden oldu bu. Fatih beş-altı çocuğun aynı anda binebildiği at salıncağını gösterdi. “Hadi,” dedi, “bin, sallayayım seni.” İfadeşiz bir suratla baktım yüzüne. “İyi saatte olsunlar binsin ona.” dedim. Yürüdük. Dut ağacının altında yeşil eski bir Mercedes duruyordu. Plakası yere düşmüştü. Kocam, “Her sabah burada,” dedi, “sahibi terk etmiş bence.” Sonra duttan bir avuç kadar toplayıp uzattı, almadım. “Zamanı geçiyor, kaçırma bence.” dedi.

Çimenlere tabure koyup oturmuş nur yüzlü bir amca biz geçerken tebessüm etti. Fatih’in selamını aldı. “Bu, Ruhi Bey,” dedi, “her sabah istisnasız burada oturur.” Adımlarım sürünmüyordu artık, Fatih’e ayak uydurabiliyordum. Parktan çıkıp balkonları brandalarla örtülmüş birkaç katlı evlerin olduğu bir sokağa girdik. Neredeyse hepsinin önünde incir ağaçları vardı. Bir tanesinin dalına yemek helaldir yazılı bir tabela bile asılmıştı. Şaşırdım. Fatih uzanıp birkaç tane kopardı. “Burası, İncir Sokak, adını ben koydum.” dedi. Uzatınca somurtarak aldım bir tane. İncir benim zaafımdı. Günün sifasını incir gibi protokol bir meyveyle yapan dilimden vücuduma şükür hisleri yayıldı ılık ılık. Ufak bir elektrik akımına kapılmış gibi hissettim.

Nihayet yürüyüş yoluna geldiğimizde Fatih, “İşte başlıyoruz.” dedi ellerini çırparak. İlk turu tamamlayınca dudaklarım kurumuştı, suyu istedim utanarak. Çimenler içinde gezinen kedilere baktım yürürken. Birkaç benekli kelebeğe hayran kaldım. Toprağa neredeyse bitişik, beyaz beyaz açan şemsiye çiçeklerini gördüm. “Sabahları hepsi açıyor.” dedi Fatih, “sıcakta derhâl kapanıyorlar ama.” Yürüyüş yoluna düşen kurumuş çınar yapraklarına basınca çıtırdadılar. Güneşte kavrulan yapraklardı bunlar. Yarım saat sonra kalabalık artmıştı. Önümüzdeki iki teyze yöre ağzıyla ne de güzel konuşuyordu. İçe doğru kapanmış ruhum yavaşça dış dünyaya açılıyordu. Alıcılarım keskinleşiyordu. Oysa sıra dışı bir olay ya da bir aydınlanma yaşamamıştım. Bu tür değişimler ruha vurulan sert bir aparkatla olur zannederdim. Sabahın ilk saatlerinde bir büyü vardı ve bunu yaşamak için gözlerinle bilincini açık tutmak yetiyordu.

...

Dönüşte yetim Mercedes’e dostça dokundum. Eğilen dallardan dut topladım. Parkın oradan geçerken koşup at salıncağa yanlamasına oturdum. “Haydi, salla beni.” dedim. “Araştırmaya göre düzenli çalışan çamaşır makineleri nadiren çalışanlara göre daha uzun ömürlü oluyormuş.” dedi. “Yani?” “Hayata maruz kalan vücut daha az hastalanıyormuş.” Güldüm. Sonra indim salıncaktan. Artık eve döneceğiz zannederken parktan yukarıya doğru yürüdük. Fırına uğradık. “Senin kiler kadar olmasa da” dedi Fatih, “zeytinli poğaçaları inanılmaz.”

Kahvaltıya, dalından kopan meyveleri tatmış dilimle, yaşamın hareketini görmüş gözlerimle ve cıvıltısını duymuş kulaklarımla oturmuştum. Uyanık bir ruh armağan etmişti bana bu yürüyüş. Bütün duyularım hayatı ve tecellilerini algılamaya hazır hâle gelmişti. Ruhumun pencereleri ardına kadar açılmıştı. Didaktik cümleler içinde yüzüyordum: Mutluluk ve huzur denilen şey hayatı idrak edebilme yetisinin kuvvetli olmasıyla alakalıydı. Erken kalkmak o mekanizmanın çalışması için önemli ön koşullardan biriydi. Hayatın cilası ve tecellilerinin ihtişamı, sabahın köründe en parlak görülüp hissedilebiliyordu. Sabah kör değildi, biz kördük.

TEOMAN DURALI'NIN MİRASI: DİLİ SAVUNMAK

emin gürdamur

Geçtiğimiz ay Türkiye cins bir mütefekkirini, Türkçe amansız bir muhafızını kaybetti. Prof. Dr. Teoman Duralı, 74 yıllık hayatına pek çok ğrenci, seyahat ve ilmi eser sığdırmakla kalmadı; fikir hayatımızı felsefe, biyoloji ve dil bilimi alanlarında özgün, öncü, yol açıcı düşünceleriyle zenginleştirdi. Bu yazımızda onun dil ve kültür hakkındaki görüşlerine değinmek suretiyle hayatının gayesi hâline getirdiği bir hususu hatırlamaya çalışacağız.

Dil, Teoman Duralı'nın titizlikle üzerinde durduğu konuların başında gelir. Çünkü Duralı'ya göre dil kültürün, kültür de medeniyetin temel bileşenidir. Ayrıca emperyalizmin giriş kapısı dildir. Dilini kaybeden toplumlar daha sonra her şeyini kaybeder. Türkçeyi çok iyi kullanmasının yanı sıra İngilizce, Fransızca, Almanca, Latince, Yunanca, İtalyanca, Felemenkçe, İspanyolca, Rusça, Malayca da bilen Teoman Duralı'nın zaten bir aydın olarak en önemli vasfı, entelektüel yolculuğu boyunca içinden çıktığı dil havzasından bir an olsun ayrılmaması, kendi kültürüne yabancılaşmadan yeni tezler ve terkipler sunmasıydı.

Teoman Duralı'ya göre bir kültürün varabileceği en üst mevki, felsefleşmiş medeniyet seviyesidir ki bu da ancak dille mümkündür. Duralı, İslam medeniyetine mensup Türk kültürünün de bu seviyeye erişen

kültürlerden olduğunu söyler.

Türklük, İslam öncesi Göktürk ve Uygur devirlerinde daha çok Doğu medeniyetleri camiasına mensupken İslam'la tanıştıktan sonra Batı medeniyeti camiasının üyesi olmuştur. Çok eski Türk yazıtlarında, kitabelerinde böylesi bir bilgelik bariz örneklerini görmek mümkündür.

Türklerin İslam'la tanışmasından itibaren, geçmişten gelen bilgelik geleneğinin bu defa dervişlik formunda hikmet anlayışını benimseyerek yoluna devam ettiğini ifade eden Teoman Duralı, Türk tarihinde gazilerin kılıcıyla fethedilen bölgelerde veliler, sufiler ve erenler vasıtasıyla yeni bir iklim oluşturulmasına dikkat çeker. Nitekim bu gönüllü elçiler, daha sonra o bölgede kurulacak devletin zeminini oluşturmuşlardır. İslam öncesinde de sonrasında da Türklerin içinde kam, bilge lakaplarıyla bilinen hikmet ehli kimseler, toplumu derleyip toparlamış, geleceğini şekillendirmiştir. Bir kültürü felsefi bir seviyeye hikmet erbabı bilgelerin çıkarabileceğini vurgulayan Teoman Duralı, bunun toplumsal devamlılık için hayati bir gereklilik olduğuna dikkat çeker: “Aslında hikmet binalarına vücut vermemiş, başka bir anlatıyla, medeniyetin felsefileşmişlik safhasına ulaşamamış toplumların ömrünün birkaç yüzyılı aştığına da tanık olunmamıştır. Türklüğün uzun geçmişi bulunan tarihiyse, medeniyet kurucusu ve taşıyıcısı bilgelere çok şey borçludur.”¹ Ona göre Vapsi Bahşı'dan Yusuf Has Hacı'ya, Hoca Ahmet Yesevi'den Yunus Emre'ye, Hacı Bayram Veli'den Ali Şir Nevai'ye uzanan kesintisiz bilgelik geleneği, aktarılan bir zihniyetin satır başları, köklü bir kültürün göstergeleridir.

Aslında Teoman Duralı'nın kendisi de sözünü ettiği bu bilgelik geleneğinin günümüze uzanan bir halkasını temsil eder. Nitekim o, uzun yıllar akademide görev yaptı, öğrenciler yetiştirdi, makaleler neşretti. İlgilendiği konular ve yayımladığı eserler boyunca kesintisiz bir yolculuğa mensup bir mütefekkir tavrı sergiledi. Örneğin kuramsal biyolojiyle ilgili eserlerini dil biliminden, felsefi eserlerini kültür tahlillerinden ayırmadı.

Türk Dilinin ve İrfanının Akrabalığı

Teoman Duralı'nın İslam medeniyeti ve Türk kültürü üzerine değerlendirmelerinin gelip dayandığı en önemli noktalardan biri daima dil olmuştur. Çünkü ona göre kültür bir bilincin kuluçkasında yoğrulup kıvamını bulur. Bilinç unsurlarını dışa taşıyan, bir kültüre dönüştüren hatta bir medeniyete intibak ettirense dildir: “Her resim bir şeyi yansıtır. O bir şeyse, kendi olup kendindendir. İşte bilinç de kendi kendisi ve kendinde olandır. Bilincin kendi dışına yansımaları, olayları/fenomenleri meydana getirir. Bilinç unsurlarını dışa taşıyansa, sözlerdir.” Bilinci olmayan *ben*'in aslı ve esası yoktur. Bilinç ise felsefe veya hikmet diyebileceğimiz bir formla varlık sahasına çıkabilir.

Türklerin İslam sayesinde sadece Batı'ya yönelmediklerini, aynı zamanda tutarlılık kazandıklarını söyleyen Teoman Duralı, daha önce tek tek Türk toplumlarının değişik birçok dine ve doğal olarak kültür çevresine bağlı yaşadığını, İslamiyetten sonra bu dağınıklığın

sona ererek derlenme toparlanma evresine girildiğini, belli bir inanç ve ideal etrafında tutarlı bir kültürün doğmasına olanak sağlandığını söyler. İşte bu inanç ve ideal, bilgelerin dilinde/sözünde zuhur etmiştir. Duralı, bu kadim bilgelik dilinin geçtiğimiz yüzyılda büyük bir kesintiye uğradığını/uğratıldığını savunur. Geriye doğru MS VI. yüzyıla kadar Türk yazı dilinde gözlemlenebilen bilgelik ve hikmet edebiyatı, Tanzimat'tan, yani XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren “felsefe-bilim”e vücut verecekken XX. yüzyılın başında millî kültür mirasında yaşanan “ani, derin, köklü kopuş” yüzünden akamete uğramıştır. Teoman Duralı bu kesintiyle asla uzlaşmamış, aksine onu mutasyon olarak tanımlamıştır.

Teoman Duralı'ya göre Türkiye'de geçmişle irtibatını kesen nesillerin en büyük problemi “kendinibilmelik”tir. Çünkü ona göre Türklük, “geçmişte zuhur edivermiş herhangi bir araz” değildir, aksine, “insanlığı bir bütün olarak biçimlemiş, tarihin en kayda değer iki yahut üç belirleyici gücünden biri olan İslam âleminde öz bilincine vâkıf olup ona bin küsur yıl öncülük, önderlik ve hamilik etmiş” bir anlayışın bir varoluşun adıdır. Duralı, İslam medeniyetiyle Türk kültürü arasında hayati bir bağ kurar. İslam medeniyetinin belirgin özellikleri tanınmadan Türklüğün anlaşılamayacağını, Türk irfanının bu yönüyle Arap, Fars ve Hintlilerden ayrıldığını söyler. Çünkü Türkler İslam dairesine girdikten sonra örf, âdet bakımından kendini baştan ayağı İslam medeniyetiyle içerek içermiştir. Bu içerikten uzaklaşan toplumlar,

Türklük dairesinin dışında kalarak varlığını sürdüremez hâle gelecektir. Onun İslam medeniyetinden anladığı ise oldukça zengin bir arka plana yaslanır. Duralı, İslam medeniyeti birikiminin sadece Müslüman coğrafyalardan devşirilen tecrübelerden ibaret olmadığı, içinde İlk ağ in, Hint, İran, Bizans ve Eski ağ Ege medeniyetlerinin izlerini barındırdığı fikrindedir. Osmanlılar, 1800'lerden itibaren felsefi bilincini inşa etmiş toplumlarla mecburi bir karşılaşma yaşadığında, bu karşılaşmayı, sırtını İslam medeniyetinin bu zenginliğine dayayarak göğüslemeye çalışmıştır.

Kültür Varlığını Dile Borçludur

Teoman Duralı için dil, toplumsal varoluş duyğusunun devamı bakımından tartışma götürmez bir öneme sahiptir: “Belli bir kültür leminin en özelleşmiş en belirginleşmiş ifade aracı, onun değerlerini en keskin ve kısa yoldan bildiren, *dil*'dir. Belli bir kültürün dünya görüşünü, o kültürün kendisine mahsus dilinde bulabiliriz. Bu dil, neredeyse ezelden varolageliyormuş duyğusunu uyandıran bir toplum kurumudur. Böyle olmakla da hliyle uzlaşmaya dayalıdır.”²

Dilin tekmln, gelişmesini canlıların genel evriminde pek önemli bir

mutasyonun başlangıcı olarak gören Duralı, bu “bildirişme” sayesinde insanın üç temel şeyi gerçekleştirebildiğini söyler. Birincisi, insan dil sayesinde evrenin karşısına geçip ona soru yöneltmeye, şaşırtıcı doğa olaylarını irdelemeye koyulur; ikincisi, bu sorulara deneme sınamayoluyla aldığı tek tek cevaplar arasında bağ kurup “yaşayakalması” için gereken düzgün bir “dünya görüşü” rer; üçüncüsü, ördüğü dünya görüşünü bir sonraki nesle güvenilir şekilde aktarır, böylece her nesil hayatı ve dünyayı algılamakta, bir hayat görüşü inşa etmede yeni baştan bir gayret içine girmekten kurtulur.

Duralı'nın geldiği nihai noktada kültür, varlığını dile borçludur. Çünkü tarihte insanların dil çevresinde toplandıklarını, insana dair yaşama tecrübesinin hemen hepsinin dil sayesinde gerçekleştiğini görürüz. Medeniyet, kültür ve bilinç, dilsiz düşünülemez: “Salt doğanın gizlediklerini açığa çıkarmak, onun güçlerini ve zenginliklerini kullanmak amacına yönelik ‘medeniyet’ olsun; insanın her alanda kendi emeğiyle yaşama çevresini kurması diye tarif edilebilen ‘kültür’ olsun; ya doğrudan doğruya ya dolaylı olarak ya da sonradan bilinç sağlama bakımından dille ilişiği olmaksızın düşünülemez.”

Onun kuramsal biyolojiyle dil bilimi arasında kurduğu bağdan söz etmiştik. Gerçekten de son yıllarda yapılan araştırmalar hem bitkilerin hem hayvanların kendilerine has bir iletişim diline sahip olduklarını, bu dilin de varoluşsal tekmln bir parçası şeklinde kendini gerçekleştirdiğini; beri yandan insanoglılunun iletişimini sağlayan lisanın da doğadaki büyük koroya kafiye düştüğü anlaşılmıştır. Duralı, makalelerinde dille genetik kalıtım arasındaki bu bağa dikkat çekerek, “Sözlü-kavramlı dil, belirli bir kültürün birincil derecedeki taşıyıcısı ve anlatımıdır. Dili bundan ötürü -genetik kalıtımın paralelindeki- kültür mirası olarak görmek gerekir.” der. Dilin değişmesi kültürün değişmesini, dilin tamamen terk edilmesi ise o kültürün ortadan kalkması sonucunu getirir. Buradan hareketle rahatlıkla diyebiliriz ki Teoman Hoca'nın en önemli mirası; hayatı boyunca savunmaya çalıştığı Türkçeyi korumak, Trkyle titizlenen bir bilinç inşa etmektir.

¹ ř. Teoman Duralı, *Omurgasızlaştırılmış Türklük*, İstanbul: Dergh Yay., 2010, s. 80.

² Prof. Dr. Teoman Duralı, *Biyoloji Felsefesi*, Ankara: Akçağ Yay., 1992, s. 222.

Teoman Duralı'ya göre bir kültürün varabileceği en st mevki, felsefileşmiş medeniyet seviyesidir ki bu da ancak dille mümkündür. Duralı, İslam medeniyetine mensup Türk kültürünün de bu seviyeye erişen kültürlerden olduğunu söyler.

**"Eama dokunmama
ne gerek var... Kırık
bir cam parçasına
bakarken de
kesiliyorum."**

HANDAN ACAR YILDIZ

HandanAcarYildiz handanacaryildiz1

SÖYLEŞİ
SÜMEYYE ÖZGEN

"Gerçek'i loş ışığın arkasına saklanırken gördüm. Adımlarının sesi duyulmasın diye parmak uçlarında yürüyordu. (...) Kimse loş ışıklardan karanlıklardan şüphelendiği kadar şüphelenmezdi. İşte bu yüzden Gerçek, hep loş ışığın arkasına maharetle gizlenirdi..." Bir öyküsüne bu cümlelerle başlar Handan Acar Yıldız ve bu cümleler onun gizemli yazı atmosferine dair derin ipuçları verir. Öykülerinde de romanında da gerçek zekice hep, kendisinin de bahsettiği o loş ışığın arkasına, alegorik ve imgesel dilin satır aralarına maharetle gizlenir. O gerçek bazen yalnızlıktır bazen belirsizlik bazen korku ve çaresizlik. Ama adımlarının sesi duyulmasın diye

ayakucuna basarak ilerleyen ve loş ışığın arkasına maharetle gizlenen o gerçeklerin çekirdeğinde daima filizlenmeyi bekleyen şey, yıllarca birikmiş o tortu; yoğun bir acı ve sevgisizliktir. Hayat deneyiminde yenilmiş kırık ve kırgınlar, yaralılar, görünmeyenler, örselenmiş ruhlar, köklerini arayan, kendini arayan; kendi içinde, evde, dışarıda mutsuz ve dışlanmış hisseden, anlamamaktan mustarip, yalnız, huzursuz, çelişkili kahramanlar, içlerindeki o sevgisizlik tortusuyla onun öykülerinde toplumun camdan duvarlara dönüşmüş gizli yasalarına çarpa çarpa uçarlar. Öyle gerçekçidir ki onlar, daha uçmadan önce çarpacakları cam duvarı görür, buna rağmen

o acı dolu âna kadar uçmaya devam ederler. Çünkü onlar, çıkışsız cam koridorun sonunda camdan kanatları parçalanırken kahrılı seslerini acı bir besteye dönüştürmeyi bilen, kefinden şık elbiseler diken, çelişkilerinden heykeller yontan nahif ama güçlü insanlardır. Çünkü onlar, yazarlarının tabiriyle "seçilmiş savrulmuşlar"dır.

Biz de modern zamanların şeffaf cam koridorlarında uçmaya heveslenen, o camlara çarpa çarpa kanatları parçalanan, çoğu kez uçmakla düşmeyi karıştıran cam kanatlı kuşlar değil miyiz biraz? Belki de.

Kitaplarınızı okuduktan sonra nedendir bilmiyorum zihnimde size dair şöyle bir resim belirdi: Sessiz loş bir odada, önündeki camları yontan ve şekil veren bir heykeltıraş. Dalgın ama ellerinin yaptığı işe odaklanmış. Dünyanın geri kalanına kayıtsız ama ellerinin yaptığı şeye tutkuyla ve titizlikle adanmış. Yonttuğunuz şeyler taş değil, ağaç değil; cam. Ellerinizi kesiliyor, yonttuğunuz camlar önce sizi yaralıyor ama devam ediyor-sunuz. Her kelimesine kadar kusursuz bir mantık örgüsü, bilinçli bir inşa, felsefi derinlik ve duyumsama... Yazmak bu denli bedel ödemekle mi ele geçer?

Bedel, yüklediğimiz değerdir. Verdiğimiz değer ne kadar büyük olursa ödediğimiz bedel de kaçınılmaz şekilde büyüye-

cektir. Bazen karşılığını alırız. Bazen de almayız ama bu bizim değer verme tavrımızı önemsiz kılmaz. Kendinin değerini görmek istiyorsan neyle haşır neşir olduğuna bak, dedikleri gibi. Sorunuzda pek çok hususa değinmişsiniz. Tutku ve titizlikten bahsetmişsiniz. Tutku, insanoğlunun kendi kendine durmaksızın yaptığı/yapabileceği tebliğdir. Promete'nin çaldığı ateştir tutku. Ferhat'ın deldiği dağdır tutku. Şirin'in gözyaşı da tutkudur. Tutku yalnız fırtınayla ilişkili değildir. Serap da tutkudur. Elle tutamadıkça, gözle görülemedikçe büyür. Soyutta büyür, somutlaştıkça azalır. Hatta hevesle karışır. Tutku aktif ya da pasif değildir. Dinmeyen, fışkıran her ne var ise o tutkuyla ilişkilidir. Bir gün terk etmeyeceğiniz şeye tutkuyla bağlanmışsınızdır. Tutkunun devreye girdiği yerde bedel karşınıza çıkar. Kaçınılmaz olarak.

Titizlik ise tamamen kendimize duyduğumuz saygıyla ilgilidir. Kendine saygı duymayan insanın yaptığı işte titiz olacağına ihtimal vermem.

Yonttuğum şeyin cam olmasıyla ilgili teşbihiniz için çok teşekkür ederim. Bana bir kez daha "Bunca yıl boşuna uykusuz kalmamışım." dedirttiniz. Evet, yazmak kesilmekten, kanamaktan ayrı yerde durmuyor benim için. Sadece bazı olayları bizzat yaşamam gerekmiyor. Canı yanmış birini görmek de canımı yeterince acıtıyor. Cama dokunmama ne gerek var... Kırık bir cam parçasına bakarken de kesiliyorum.

Sizi cam yontan biri olarak tasvir etmem aslında bilinçli bir tercihti. Bana göre, yaralanarak yonttuğunuz o camlar, kahramanlarınız için yaptığınız "camdan kanatlar". Çünkü neredeyse hepsi, çarpacağı duvarı daha uçmaya başladığı ân gören, çarptığında kanatlarının parçalanacağını bildiği hâlde yine de dağılacakları âna kadar uçmaktan vazgeçmeyen, hüznü ama cesur insanlar. Onları özel kılan şey yenilgileri. Bir öykünüzde "savrulmuş seçilmişler" diyor-sunuz. Bence onları en iyi bu cümle ifade ediyor. Bize biraz savrulmuş seçilmişlerinizden bahseder misiniz? Acı ama onlar biraz da uçmakla düşmeyi karıştırıyor olabilir mi?

Öncelikle düşmek çok güzel bir sözcük. Bununla ilgili en güzel ifade ise Cahit Zarifoğlu'na ait: Düştümsen sana bakarken düştüm. Sosyal medyanın popülerleşmesi dahi bu ifadenin güzelliğini törpüleyemedi. Burada düşmek, olmuş bitmiş bir fiil olarak tanımlanmıyor. Devam eden/sürüp giden bir fiil olarak anlam buluyor. Paraşütle uçaktan atlamış birini gözünüzün önüne getirin lütfen. Devam eden düşmek, pek çok durum/eylemin ardına gizlenebilir. Başka kışvelere bu kadar kolay bürünen düşmek, elbette uçmanın da arkasına saklanabilir. Bir gerçek, kılık değiştirmek istemeye görsün... Çarpmanın arkasına gizlenebilir. Çırpınmanın arkasına da. Buradaki Sen'in yerine bütün

zamirleri koyabileceğimiz gibi insana alternatif olarak duvarı da koyabiliriz. Zira bazı duvarlar harika ayna taklidi yaparlar. Ne çarparak ne de bakarak kırabilirsiniz onları. İnsan duvara bakarak düşebilir. Hiç hareket etmese dahi. Öykümdeki kişiler düşmekle uçmayı değil yalnız, düşmekle pek çok hâli karıştıran kişiler.

Yazdıklarım yeraltı edebiyatına girmiyor fakat bu tarzın karakterlerini tanımlayan sevdiğim bir ibare var: Aşağı doğru tırmananlar. "Savrulmuş seçilmişler" buna çok yakın ama daha kırık kişiler.

Yukarıdaki sorumla ilintili olarak şöyle bir soru daha sormak istiyorum. Bir öykünüzde

güvercin eti için şiirler yazan bir şair var ve orada şöyle bir ifade geçiyor: "...genç şair zaman zaman, etini yemese de şöhretini güvercin kanına borçlu olduğunu düşündü. Ne zaman aklına düşse bu düşünce, vicdanı rahatsız oluyor, acı çekiyordu." Sizin de şöhretinizi borçlu olduğunuz kahramanlarınıza karşı böyle bir vicdan azabı hissettiğiniz oluyor mu?

İnanın hiç olmadı. Çünkü kahramanlarımla empatiden çok sempati kurabildiğim bir hayatı yaşadım. Hayatımın bir döneminde doğalgaz faturası düşük gelsin diye yorgana sarılarak kitap okumuştum. Normal masanın başında yorgana sarılamayacağım için yer sofrasına koyduğum kitapları yere oturarak okumuş, yorganı da kafama kadar çekmişim. Dolayısıyla, ürününü yolcularla göz göze gelmemeye çalışarak tanıtan limon sıkacağı satıcısına vapurda rastladığımda, ona dış gözle bakmıyordum. Kalp hizasından bakıyordum. İnsana kalp hizasından bakmayı önemsiyorum. Ben hep öyle yapmaya çalışıyorum. Herhangi bir kahramanımla benzer olayları yaşamam dahi onunla empati yerine sempati kurmaya çalışıyorum. Genç şair arkadaşlarımdan biri "İlmek" öyküsü için "İnşallah bu sizin başınızdan geçmiş bir olay değildir. Okurken çok etkilendim ve sizin yaşamış olma ihtimalinizi düşünüp üzüldüm." demişti. Ben de "Yaşamadım ama yaşayanı dinledim." cevabını vermişim.

İnsanların size baktığı esnada göz bebeğinde gizli yasalar vardır. Kirpik uçlarında gizli yasalar vardır. Titreyen bir kirpiğin ucuna yere düşmemek için asılan yasalar vardır. Tanıdığın ya da tanımadığın gözler sana bakarken kısıldığında deride oluşan kırıxıklıkların arasına gizlenmiş yasalar vardır. (...) Ayağının altı kayganlaştığında ve dengenı sağlamak için eskisinden fazla çaba harcadığında anlarsın; gizli bir yasayı çiğniyorsundur.

Metinlerinizde belirgin bir zaman ve mekân yok, kahramanlarınız çoğunlukla isimsiz. Somutla soyutun, hayalî olanla gerçeğin iç içe geçtiği imgelerin, çağrışımların yoğunlukta olduğu alegorik bir anlatım tarzınız var. Değişen duyguların değil, değişmeyen duyumsamanın peşine düşen poetik tavrınız, klasik edebiyatın anlatım imkânlarına oldukça hâkim olduğunuzu hissettirdi bana. Bu, üzerine düşünerek yöneldiğiniz bir şey miydi ve alegorik anlatımın size sağladığı imkânlar hakkında neler söylersiniz?

Günümüzde kişiler aynı anda birden fazla rol üstleniyor. Gün boyunca kostüm değiştirir gibi rollerini giyiniyorlar ve çok fazla mekân değiştirerek yaşıyorlar. Zaman ve mekân değişse dahi değişmeyen duyguları anlatabilmek için bahsettiğiniz yöntemi tercih ettim. Zamanı ve mekânı belirlemeden, özelleştirmeden kullandım. İsim vermekle ilgili ise çok değişik ruh hâline sahibim. Hiçbir ismi kişilere yakıştıramıyorum. Böyle zamanlarda o kişinin ismi Ad oluyor

bütün isimleri temsilen. Veyahut Kendi Hâlinde Kadın, Başarılı Kadın diye roman karakterlerim olabiliyor. Mesela neden Burcu ya da Ayça demedim de Başarılı Kadın dedim? Neden Halime ya da Kader demedim de Kendi Hâlinde Kadın dedim? Burcu'yu ya da Halime'yi anlatırken metin önümde akıyor ama Başarılı Kadın veya Kendi Hâlinde Kadın ismini verdiğimde metin önümde hızla akıyor. Böyle isimlendirdiğimde daha çok kişinin kendini orada bulacağı hisine kapılıyorum. Yanılıyor olabiliyim. Bu noktada yanılmayı da göze alıyorum.

Camı bir kez de metnelerinizdeki metaforik bağlamında sormak istiyorum size. Birçok öyküde rastlasam da "Madalyon Sendromu", cam metaforunu en yoğun kullandığınız öykünüz diyebilirim. Bir kasabadan bahsediyorsunuz, duvarların olmadığı, bütün mekânların camla ayrıldığı bir kasaba bu. Burada camlar çok güçlü üretilir çünkü çarpanın kırılması üzerine tasarlanmışlardır! Şeffaflık (!) denilen şeye herkes o kadar

alışmıştır ki çoğu, cam evlerinde dört tarafı duvarmış gibi rahat ve kayıtsız davranır. Ne dersiniz, bu cam metaforu çerçevesinde irdelediğiniz şeffaflık, Handan Acar Yıldız'ın modern ve postmodern zamanlara kırılğan bir başkaldırısı mı?

Bununla ilgili başıma gelen ilginç bir olaydan size bahsetmeliyim. "Cam Koridor" ve "Madalya Sendromu" öykülerinde muhayyileme dayanarak oluşturduğum atmosfere yıllar sonra gezdiğim, Mardin'in 30 kilometre güneydoğusunda bulunan Oğuz Köyü'nde yer alan Dara antik kentinde birebir rastladım. Şaşkınlığımı tahmin edersiniz. Ayaklarımızın altındaki cam zemine baktığımızda antik kentin katmanları görünüyordu. Önce yazmış sonra görmüştüm. Antik dönemden postmodern döneme uzanan bir çizgi oldu cam. Ham maddesi kumdur. Tane tane olmakla şeffaf olmak arasındaki bağı kurar cam. Boyanır ayna olur. Ben'e dönüşür. Boyanmadığında öteleri gösterir Sen'e dönüşür. Kırılınca yaralar. Yaralanınca ya-

“

Kendinden başka kimseyi öldürmemişti.

Bir kuş, kendinden başka kimi öldürebilirdi ki...

Bir Âdem kendinden başka kimi yaralayabilirdi?

ralayandır. Fırınlandığında ateşe dayanıklı hâle gelir. Doğru ateşe tutulduğunda ateşe direnci artar. Öykünmek için daha doğru ne bulabilirdim ki...

İnsana ve acılarına duyarlı olduğunuz kadar eşyayı ve ona sinen hüznü de önemsediğiniz çok açık. Çoğu öykünüzde jeton, ip, pencere gibi nesneleri özneleştiriyorsunuz. Bir unutulmuş hikâyesini tahta bir mandalın gözünden anlatıyorsunuz örneğin. Bir mandalın gözünden bakmak bir yazara ve okura ne kazandırır?

Nesneye bakarak duyguları seçmemiştim. Duygudan yola çıkarak nesneyi seçmiştim. Duyguyu nesneden önce belirlemiştim. Bazı duygular için bazı eşyalar gözüme uygun göründü. Anıları çoğunlukla eşyalar üzerinden saklarız. Mesela çocuğunun ilk giydiği yeleği saklayan anneler vardır. İlk taktığı başörtüyü saklayan kadınlara dahi rastladım ben. Ne bileyim, gelinliğini ya da damatlığını saklayan insanlar vardır. Eşya anılarla ilişkimizi sürdürür. Gittiği şehirden hatıra olarak evine süs eşyası alan insan sayısı hiç de az değildir. Eşya hatırlama aracıdır.

Dili olmayan bir varlığın yerine konuşmak cazip geldi. Ardından öyküler ortaya çıktı. Kimileri için çok saçma gelebilirdi bu öyküler. Ama hiç umurumda olmadı. Bana öyle geliyor ki seveni daha çok oldu bu tarzda yazılmış öykülerin.

"İnsan milyarlarca kuyudan müteşekkildi.", "İnsan kendine yem olabilirdi. Kendi kendisinin avcısı, kendi kendinin avı olabilirdi. Eti hiç tükenmeyen bir av... Yedikçe eksilmeyen bir av.", "...kendinin kendine kurduğu tuzakları başkasının ona kurduğu tuzaktan daha az tanıdığı için kendi tuzağına düşmek." Bunlar öykülerinizde geçen bazı cümleler. İnsanın kendine kurduğu ve düştüğü o tuzak nedir?

Gerçeği kabullenmemek için kendini kandırmak. Oysa bir öyküde dediğim gibi acı gerçeği sahte mutluluğa tercih edebilecek kadar cesur olmalı. Tanrı'nın bize elmanın kumlandığını gösterdikten sonra çürüdüğünü tekrar göstermesine gerek yok. Göstermez de zaten. Hayat sürekli yanıp sönen bir trafik lambası değildir. Bazen karşımdaki insana şöyle derim: "Senin hiçbir suçun yok. Sen senin gibi birisin ve sen olmanın gereğini yapıyorsun. Ben kendimi asla affetmeyeceğim. Bana böyle davranmana müsaade ettiğim için."

Sadece ikili ilişkilerde değil hayatın tamamında, bakmakla görmek arasındaki mesafeyi açması, insanın kendine kurduğu en büyük tuzak. Belki başka tuzaklar da vardır. Benim gözüme en büyük görünen bu.

Pişmanlığı irdelediğiniz çok fazla metniniz var. Sizin tabirinizle pişmanlık, neden bütün duyguların ön sözü-

dür? Pişmanlık neden bir son değil başlangıçtır? Metnin intiharı neden en çok pişmanlığa yakışır?

Çünkü sonunda pişman olunmadıysa hiçbir şey gerçekten yaşanmamıştır.

Son olarak size bazı kelimeler versem ve onlarla ilgili aklınıza gelen ilk çağrışımları sorsam..

Eşik

Üzerine bağdaş kurup atlamayı unuttuğum yer.

Mezar Taşı

İnsanlığın revize gerektirmeyen icadı.

Kırık Ayna

En sevdiğim kolyem.

Ateş

Ne zaman görsem canım çeker.

Sarı

En sevdiğim ve nefret ettiğim tonlara sahip renk. Buğday başağında görmeye hayran kalıp limonda sevmediğim renk.

Pas

Yanmanın en yavaş ve sinsi şekli.

HATIRLAMANIN BEDELİ

SELMA MAŞLAK

Kimilerine göre yazı, unutmamak ya da unutturmamaktır. *Gün Olur Asra Bedel*'in ve Cengiz Aytmatov'un diğer bütün kitaplarının en büyük kaygısı budur: Evladın atasını unutmaması! ”

“Bu yerlerde trenler doğudan batıya, batıdan doğuya gider gelir... Gider gelirdi.”

Abutalip camın kenarına oturmuş, ölgün ışığın altında geceler boyu yazıyordu. Uçsuz bucaksız Sarı Özek Bozkırının kavurucu sıcağına, dondurucu ayazına karşı ayakta kalmanın, yaşamanın tek anlamıydı bu. Nasıl ki çalıştığı Boranlı istasyonu, Sarı Özek'i başka duraklara, şehirlere, kavşaklara bağlıyorsa bu yazdıkları da onu hızla akan başka zamanlara bağlayacaktı. Çünkü o, yataklarında mışıl mışıl uyuyan, gelecek tehlikelerden habersiz masum çocukları için yazıyordu. Oğulları anasını atasını, soyunu sopunu, dilini dinini unutmasınlar diye bildiği, duyduğu ne varsa aktarıyordu. Türkülerden destanlara, dönenbay kuşundan Nayman Ana'ya, Cengiz Han'ın beyaz bulutundan Raymalı Ağa'nın umutsuz aşkına, Aral Gölü'nün ılık havasına, günlerce yağın yağmurlara kadar ne varsa...

Ne için yazar insan? Bu meşhur soru insan var olduğu sürece cevaplar üretmeye devam edecektir. Kimine göre yazmak en yüce tesellidir, “Yazmasaydım çıldıracaktım.” der, kimine göre keyiftir,

“Tek başına yapılacak en eğlenceli iş yazmaktır.” der. Kimisi yalılardan kimisi tavan aralarından seslenir. Kimisi cesareten, kendilikten kimisi paradan, şöhretten dem vurur. Ama kimilerine göre de yazı, unutmamak ya da unutturmamaktır. *Gün Olur Asra Bedel*'in ve Cengiz Aytmatov'un diğer bütün kitaplarının en büyük kaygısı budur: Evladın atasını unutmaması! Stalin önderliğinde Sovyet rejimi Türk milletlerinin dinini, örfünü, âdetini zorla tek “utku” adına aynılaştırıyorken, asimile ediyorken yapılacak en iyi şey yazmaktır. Kuru bir kronolojiye dönüşmüş tarih kitaplarının yazmadıklarını Aytmatov yazar: Savaşın yordduğu alnı terli, saçları ağarmış, elleri budaklı ama beli dimdik adamlar, kolhozlarda canhıraş mücadele veren bir avuç buğdaya muhtaç, oğullarına, kocalarına hasret kadınlar, yakılan sessiz ağıtlar, babalarını bekleyen çocuklar... Yine de her şeye rağmen seven, insan kalan insanlar...

Gün Olur Asra Bedel'de “unutmak” meselesini bir bütünün parçaları hâlinde önümüze döker Aytmatov. Kitabın ana kahramanı Yedigey, uzun yıllar Boranlı istasyonunda birlikte çalıştığı yaşlı dostunun

ölümüyle pek çok şeyin öldüğünün de farkındadır. Ondan başka dua etmeyi, cenazeyi usulüne uygun defnetmeyi bilen yoktur. Hatta rejimin yatılı okullarında okumuş Kazangap'ın oğlu Sabitcan, böyle şeylerin gerekliliğine de inanmamaktadır. Ölünün vasiyeti üzerine Sarı Özek'in en eski mezarlığı Ana Beyit'e doğru yol alırken Sabitcan'ın bu kayıtsız tavırları Yedigey'e Nayman Ana efsanesini hatırlatır. Sarı Özek Bozkırının eski devirlerinde Juan Juanlar, esir aldıkları düşmanlarının kazınmış başlarına deve derisi geçirip kızgın güneşin altında bekletirdi. Kurudukça gerilen deri, kafayı sıkı, saçlar geriye doğru uzayarak iğne etkisi yapar, beyni zonklatırdı. Bu işkenceden sağ kurtulanlar hafızaları silinmiş, geçmişlerini hatırlamayan birer “mankurt”a dönüşüyordu. İşte Nayman Ana'nın oğlu Caluman da onlardan biridir. Annesini tanımayan Caluman, efendisinden aldığı emirle ona öldürücü bir ok fırlatır. Nayman Ana'nın başı eğilir, yere düşen beyaz yazması bir kuş olup havalanır, kuş acılı ananın son sözlerini tekrar ederek gökte dönmeye başlar: “Adını hatırla! Kim olduğunu hatırla! Babanın adı Dönenbay! Dönenbay! Dönenbay!” O tarihten

sonra Nayman Ana'nın vurulduğu bu topraklar Naymanların mezarlığı olur.

Cengiz Aytmatov "Mankurt mitolojik bir terimdi ama bizim zamanlarımızı anlatmak için de önemli bir imkândı. Totalitarizm bizi standartlaştırmak istese ve bunda kararlı olsa da bizim buna karşı direnmemizin hayati önemini anlatmak istemiştin, bu tiplmeyi eski çağlardan getirmemin nedeni buydu." der. Bununla birlikte yazar, "mankurt"u sadece eski çağların bir yaratığı olarak bırakmaz. *Gün Olur Asra Bedel*'de bu motifi hem geçmiş hem şimdi hem de gelecek bağlamında işler. Yazar, kitaba tamamen hayal ürünü bir olay ekleyerek yapar bunu. Kuş uçmaz kervan geçmez Sarı Özek Bozkırında Sovyet-Amerikan ortak yapımı uzay araştırma üssü kurulmuştur. Defin için yol alırken Yedigey ve arkadaşları, tellerle çevrili alanı geçip mezarlığa ulaşamazlar. Uzay araştırma üssünün Ana Beyit Mezarlığı'nda kurulması oldukça manidardır. Çünkü kapitalizm ve komünizmle dünyayı şekillendir-

meye çalışan bu güçler, mukaddes sayılan geçmişi başka gezegenlerdeki hayatların peşine düşmek uğruna feda etmektedir. Aytmatov şimdinin "mankurt"una rejimin idealize ettiği Sabitcan'ı, geleceğin "mankurt"una da tanrı olma hırsına kapılmış bilim adamlarının teknolojik propagandalarla yönettiği "robot insan"ı koyar. Hatta daha da ileri giderek "Gün gelecek insanlar telsizle yönetilecek, tıpkı şimdiki otomatlar gibi." der.

Aytmatov, *Gün Olur Asra Bedel*'deki modern mankurlara gerçek hayatında uzun yıllar maruz kalır. Babası Törekul Aytmatov, Stalin tarafından milliyetçilikle suçlanan ve esrarengiz bir şekilde yok edilen aydınlardan biridir. Cengiz, en son dokuz yaşında gördüğü babasının akıbetini öğrenmek için yıllarca çabalar. Herhangi bir bilgiye ulaşmak şöyle dursun tam tersi "halk düşmanının oğlu" yaftasıyla bütün kapılar yüzüne kapatılır.

Abutalip Kuttubayev, Cengiz'in babasına ne kadar da çok benzemektedir. İktidarı tanrı ilan eden-

ler tarafından tutuklanan, türlü işkenceler gören milletine sadık bir adam... Ailesinin elinden bir çığ gibi alınıp götürülen Abutalip, Stalin'in memurlarını bir türlü çocukları için yazdığına inandıramaz. Evet, eski efsanelerdi, masallardı anlattıkları ama bunları yazarken temsili yoldan gizli mesajlar veriyor olmalıydı! Yoksa insan, neden çocukları için yazsındı? *Gün Olur Asra Bedel*'de ana karakter Yedigey ve Kazangap gibi görünse de aslında asıl kahraman Abutalip'tir.

Seneler sonra Kuttubayev'i Cengiz Han'a Küsen Bulut'la yeniden hatırlatır Aytmatov. *Gün Olur Asra Bedel*'de yarım kalan hikâye, hatırlamanın ve hatırlatmanın hazin sonucuyla biter. Yazmanın bedeli tren raylarında can vermek olmuştur. Aynı yıllarda yarım kalmış diğer hikâye de gün yüzüne çıkar. Cebinde suçlama belgesiyle kalbinden vurulmuş Törekul'un cesedi toplu bir mezarda bulunmuştur.

PORTAKALIN AKLI OLSAYDI YA DA FELSEFE DEDIĞİN NE İŞE YARAR?

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

Portakalın Akli Olsa, Lucy Eyre'nin kitabının adı.¹ Eyre, kitapta "fikirleriyle daima yaşayan" filozoflardan Sokrates ve Wittgenstein'in karşılaştırmasını yapıyor. Bir tarafta felsefenin hayata dair, hayatı güzelleştiren, anlamlandıran bir işlevi olduğunu söyleyen Sokrates, diğer tarafta filozof gibi düşünme işinin katlanılamayacak derecede sınır bozucu olduğunu, onunla sadece uzman kişilerin ilgilenebileceğini düşünen kibirli Wittgenstein. Kitabın eğlenceli isminden ilhamla soralım: Peki, portakalın akli olsaydı ne yapardı ya da felsefe dediğın ne işe yarar?

Felsefe, Sorularla Kaygıları Paylaşır

Felsefe sorularla kaygıları paylaşır. Mesela, hayat ve ölüm nedir? Ya da gerçek sandığımızın göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir rüya olduğunu, "hakikat"e bir gün uyanacağımızı söyleyenler kimlerdir? İyi, kötü, adalet neye denir? Sorgulanmayan ya da muhasebesi ve muhakemesi yapılmayan bir hayat yaşanmaya değer mi? Veyahut düzgün ve sıhhatli, tutarlı düşünme nasıl olur, öncüllerimiz ne, buradan çıkartılmış ve önümüze sunulmuş olan sonuçlar ne derecede tutarlı? Ve her daim başka bir seçeneğimizin olma ihtimali nedir?

Ya da evren dediğimiz şey gerçekte ne? Var olması için bir başka nedene sahip olmayan, nedensiz ilk neden olan Tanrı'nın evreni nasıl ve niçin yarattığı üzerinde duran Müslüman filozofların görüşlerini bilmek nasıl bir artı kazandıracak hayatımıza? Felsefe dediğimiz işte bu, yani Tanrı-insan-evren irtibatının nasıl kurulduğuna dair temel kaygılarımızı paylaşmak, evrenin nasıl yaratıldığını pozitif ilimlerle donanmış âlimlerimizin metinlerinden okumak ve niçin yaratıldığı sorusunun cevabını aramak. Bu arayış Wittgenstein'in dediği gibi yalnızca uzmanların işi olmasa gerek.

Felsefenin Amacı, Mutluluğu Sağlamaktır

Felsefenin amacı, medeni ilimler bağlamında fıkıh, kelam ve ahlak disiplinlerinin ortaya koyduğu etik-politik sistemi anlamaktır. Felsefenin amacını “mutluluğu elde etmek” olarak gören Müslüman filozoflar, “tahsilü's-saade” ifadesini kullanırlar ve buna uygun bir yapının nasıl gerçekleşeceği üzerine düşünürler. Tabii dünyadaki mutluluğun bir de ahiretteki boyutu var ki buna da “saadetü'l-kusva” yani nihai mutluluk derler.

Bunu her mümin ve müminenin nasıl elde edeceğini Cibril hadisi bağlamında açıklamak İslam ahlak felsefesinin temel işlevidir. Bütün peygamberlere verilen aynı teorik (iman) ilkeleri bilip pratiğe geçirmek yani uygulamak (İslam) ve bunların sonucunda ihsan mertebe-

sine ulaşmak, “saadetü'l-kusva”nın yeryüzündeki iz düşümü olarak düşünülebilir.

Kendini Bil

Peki, bahsettiklerimizin bireysel boyutu nasıl olacak? Müslüman filozoflar, bunun “men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu” yani “Kendini bilen Rabbini bilir.” ilkesinden geçtiğini söyler. Kendini bilen, yani temel yetilerini (akıl, öfke ve şehvet) ölçülü, itidalli kullanan kişi, hikmet sahibi, adil, şecaatli ve iffetli olur. Bireysel donanımı sağlamayı “tedbirü'l-mütevahhid” diye açıklarken, refik ve refikasını yani yoldaşını bulma aşamasını da ev yönetimi yani “tedbirü'l-menzil” ile açıklarlar. Birey ve aile oluşumundan sonraki aşama ise “tedbirü'l-müdün”, yani mutluluğun elde edileceği toplumsal yapıdır.

Peki, kimler bunları söyleyenler? Kindi, Farabi, İbn Sina, İbn Rüşd, İbn Bacce, İbn Tufeyl gibi İslam düşüncesinin köşe taşları olan filozoflar.

Felsefe Eleştirileri de Felsefedir

Her şeyden önce, bunları tanımak ve Sokrates'in dediği gibi “Felsefe muhalefet sanatıdır.” deyip ayrıntılı incelemek; öz eleştiri bilinci gelişmiş, yanlış evet demeyen bir kişiliğin gelişimine katkı sağlar. Çünkü felsefeyi reddetmek de gene felsefedir. “Nerede yanlış yaptım veya yaptılar?” diyerek sorgulanmayan bir hayatın anlamı üzerinde düşünmek gerekir.

**Sokrates'in dediği gibi
'Felsefe muhalefet
sanatıdır.' deyip ayrıntılı
incelemek; öz eleştiri
bilinci gelişmiş, yanlış
evet demeyen bir
kişiliğin gelişimine katkı
sağlar. Çünkü felsefeyi
reddetmek de gene
felsefedir.**

Madem Hz. Âdem'den itibaren dünyada refah ve huzuru, ahirette mutlak kurtuluşu sağlayacak temel ilkeler (tevhid-nübüvvet-mead) bütününe ed-din diyoruz; bunların isimlerini bildiğimiz ve bilmediğimiz seçilmiş insanlar (nebi-resul) ile hayata geçirilmesinden bahsediyoruz, peki bu sürecin analitik bir şekilde incelenmesinin adı ne olacak?

Peygamberler tarihi mi, insanlık tarihi mi, felsefe tarihi mi? Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (s.a.s.) kadar aynı temel ilkelerin yeni bir ortamda yeni bir dil ile yeni bir kavim vesilesiyle güncellenişinin tarihsel sürecini nasıl inceleyeceğiz? Peygamberlerin ortaya koyduğu yol ve yöntemlerle kurduğu sistemlere yönelik yorumlamalar sonucunda oldukça farklı mezhepler, tarikatlar ortaya çıkmasının izahı nasıl olacak?

Hz. Muhammed'den önce Hz. İsa'nın takipçilerinin oluşturdukları pek çok yol (mezhep) vardır ve her biri müstakil bir din gibi hareket eder. Bunun temelinde ne olabilir? Benzer soruyu İslam düşüncesi içinde de sorabiliriz. Bu kadar farklı din yorumlarının tutarlılığı nedir? İslamiyetin ilk dönemlerinde görülen kelami/siyasi çatışmaların cedeli/diyalektik dilinin ortaya çıkardığı sıkıntılara düşmeden yeni bir perspektif oluşturulamaz mı?

Hakikatin Birliği ve Filozoflarla Sohbet Etmek

Filozof dediğimiz seçkin zekâlarla yoldaş olmak, eserlerini okuyup onlarla sohbet etmek, peygamberlere gönderilen vahiyleri çelişkisi imkânsız “akıl doğrusu” olarak görmek bizi “hakikat birdir”e götürür. İşte felsefe, bu hakikatin farklı zaman ve mekânlardaki tezahürlerini mukayeseli bir şekilde incelemek-

tir. Bu bilgiye sahip olana hikmet sahibi (hakim) denilir. Hikmeti kim sevmez ki! Hikmet, müminin yitik malıdır, onu nerede görürse alması gerekir. Hakikatin birliğinin tarihteki yansımalarından kim, nasıl bir bilgi getirdi ise getirene değil, getirilene bakmak gerekir, tabii getirene de şükran duymak kaydıyla.

Bu bağlamda insanlık düşünce tarihinde Muallim-i Sani diye bilinen Farabi'nin, Hz. Muhammed'in ortaya koyduğu yeni sistemin verilerini kadim felsefi gelenekler (Çin-Hind, Sasani, Grek-Latin) ile mukayese edip felsefeyi asli yurdu olan Mezopotamya'ya geri getirdiğini söylemesi önemlidir.

Hakikatin birliği ilkesi bağlamında insanlığın birikimini Büyük İskender ve hocası Aristoteles, “Helenistik felsefe” diye evrensel kılmaya çalışmıştır. Fakat Helenistik felsefenin köklerinin Kaldeliler olduğunu, Mısır, İskenderiye hattından veya Harran, Trabzon, Konstantinopolis (İstanbul) hattından Atina'ya ulaştığını biliyoruz. Farabi bu gerçek ışığında İslam felsefesinin “hakikatin birliği” ilkesinin yeni yorumu olduğunu söyler. Bu anlamda Farabi, felsefenin esas itibarıyla bir bütün olduğunu savunur. Bundan dolayı hakikat aramayı tek ve yegâne gaye edinen filozofların ahenk içinde çalışmaları bir yükümlülüktür. Farabi buradan yola çıkarak tek bir felsefe mektebi olduğunu bunun da “Hakikat Mektebi” olduğunu söyler.

Felsefe, Dünyanın Seçkin Zekâlarıyla Yolda/ş Olmaktır

Aslında felsefe “beşikten mezara kadar ilim talep etmek”tir. Bu nedenle kaygısı olan herkesin, dünyanın seçkin zekâlarıyla yolda/ş olup fikirlerini analitik bir bakış açısıyla

okuyup bugüne ne diyor acaba diye sorabileceğini düşünüyoruz.

Bu fikrî yolculuğa katılmak isteyenlerle şöyle bir yol izliyoruz. Öncelikle Peygamberimiz (s.a.s.) bu fikrî yolculuğun rehberidir. Onun getirdiği yeni sistemin felsefi okumalarını yapan Müslüman filozofların özelde İslam dünyasına, genelde bütün insanlığın fikrî birikimine olan katkılarını araştırıyoruz. Muaz b. Cebel hadisiyle temel önermelerden hareketle yaşanan sorunlara çözüm üretme zihniyetini; Cibril hadisiyle her Müslümanın dünyadayken “saadetü'l-kusva” dediğimiz nihai kurtuluşun benzerini deneyimleyebileceğini, kendisine yapılanı bir başkasına yapmaması gerektiğini, bir kişiye yapılan haksızlığın bütün insanlığa yapılmış gibi görüleceğini İslam felsefesi bağlamında düşünüyor ve bu noktada Kutlu Peygamberimizin sözlerini mihenk taşı olarak alıyoruz. Bu donanımı temin eden âlim ve âlimelerin onun varisleri olacağı açıktır.

Bir sonraki yazı da “hakikatin birliği” tasavvurunu edinmek isteyen (hikmet sahibi) bilge kişi ile bu bilgeliğin peşinde olan Philosophia arasındaki farka işaret edelim. “Geçerken”, Kutlu Peygamberimizin bir sözünü/hadisini de inceleyelim, nasipse.

1 Lucy Eyre, Portakalın Aklı Olsa, Çev. Berna Yılmazcan, İstanbul: Doğan Kitap, 2008.

BİR YAZI BİR ÇİZİ

“

Kardır yağan üstümüze geceden,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtnala dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden.

Ahmet Muhip Dıranas

ALDIĞIM BİR HABERİ ARAŞTIRMADAN ASLA HAREKETE GEÇMEM BEN

FATMA ASİYE ŞENAT

Olaylar karşısında soğukkanlı
davranmak, heyecana kapılmadan
araştırıp soruşturarak karar almak
dinimizin öğütlediği aklıselim
tutumlardan biri olarak sorumluluk
sahamızdaki yerini almış olmaktadır. ”

Gözünün önünde bir canlan-
dırsana... Tatlı bir ikindi vak-
ti... Okuldan/kampüsten gelmiősin
yorgun argın... Yeniden çalıőmak,
ödevleri, ders tekrarlarını yapmak
için biraz dinlenmek lazım. Elinde
telefonun, sosyal medyada ne var
ne yok göz atıyorsun. Sen okul-
dayken kim ne yapmış ne demiş...
Takılmaca işte öyle...

Bir de ne göresin? Okulların salgın
sebebiyle yeniden kapatılacağı ha-
beri... Resmî makamlarca onaylandı
diyor haberde. Hem de süresiz bir
kapatma, yeniden ne zaman açıla-
cağı belli değil. O siteden başka bir
yerden daha okuyorsun hemen ar-
dından... Sevinsen mi üzülsen mi ne
hissedeceğini bilemezsin değil mi
bir süre? Okula gitmemek iyi, evet!
Ama okula gidilmeyen aylarda fark
ettin ki uzaktan eğitim zor, bir süre
sonra evde kalmak da o kadar iyi
gelmiyor insana. Hemen annene
haber vermen lazım, e tabii arka-
daőlarınla da bir değerlendirmek
lazım durumu. Gruptan yazdın
hemen, duyan var, yeni haber alan
var. Sınavlar nasıl olacak? E ma-
dem kapatacaklardı, niye açtılar?

Ne yapmaya çalışıyor bu insanlar?
Başka ölkelerde... “O’lum,” diyor
arkadaőın, “ben zaten biliyordum
böyle olacağını. Sınava hiç çalışma-
dım bundan sebep...” Her kafadan
bir ses... Sevinen, üzülen, ofla-
yan, puflayan, kayıtsız kalan. Kiő
sayısınca duygu, düşünce, yorum,
yorumsuzluk...

Ve açık kalmış televizyondan yükse-
len ses... “Milli EĞitim Bakanlığınca
yapılan resmî açıklamada okullarda
yüz yüze öğretime devam edileceği
bildirildi. Vatandaőların sosyal med-
yada yayılan asılsız haberlere itibar
etmemesi...” çöpe giden onca yo-
rum, boőa çıkan nice duygu... Öfke,
Çaresizlik, can sıkıntısı vs. Neden?
Aslı araőtırılmadan, tam olarak ne
olup bittiği anlaőılmadan bir habere
inanıldığı için. Yazılı olan her veriyi
kaynağına bakmadan güvenilir say-
ma hastalığı yüzünden. Arkadaőının
kuzeninin öğretmeninin yeğeninden
gelen yorumla karar verme reflek-
sinden dolayı. Okulların kapatılaca-
Đı öylentisinde boőa giden cümleler
ve duygular oldu sadece ama telafisi
Çok daha zor bir durum da yaőana-
bilirdi pekâlâ.

Tam olarak güvenilemeyen ya da
bilinmeyen bir kaynaktan gelen
haberi, öylentiyi kesinkes bilmeden
yorumlamak, değerlendirmek, iki
arkadaş arasındaki iliőkiden, ulusla-
rarası bağlantılara kadar pek çok sa-
hada son derece tehlikeli durumlar
oluőturabilir. Dostlukların zedelen-
mesi ya da bitmesinden çatıőmalara,
can kayıplarına kadar birçok üzücü
sonuç yaőanabilir. İnsanlık tarihi,
böyle haberlerden dolayı birbirine
düşen eőlere, arkadaőlara, ortaklara,
yok yere savaşa tutuőan ordulara
dair pek çok olay anlatır. Düőünse-
ne, bir arkadaőının senin hakkında
ileri geri konuőtuĐunun kulağına
fısıldandığını... Ne kadar üzülsün,
incinirdin kim bilir? Hesap sormak
isteyebilirdin, arkadaőına çok ağır
konuőabilirdin, yenilir yutulur cins-
ten olmayan neler neler sayabilirdin.
Ya bunlar gerçek değilse en büyük
pişmanlık ve üzüntüyü asıl o zaman
yaőardın, “arkadaőıma nasıl güvene-
medim, nasıl kandım bir anda” diye
kendini yer bitirirdin, değil mi?

Peki, bu yanıősa yerine ne yapayım,
nasıl davranayım diyorsan, Kur’an’a
kulak vermeye ne dersin?

“Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğru-luğunu araştırın.” (Hucurât, 49/6)

Bu ayet tam da senin yaşadığın, dikkat etmezsen yaşayabileceğin hâlleri anlatmıyor mu?

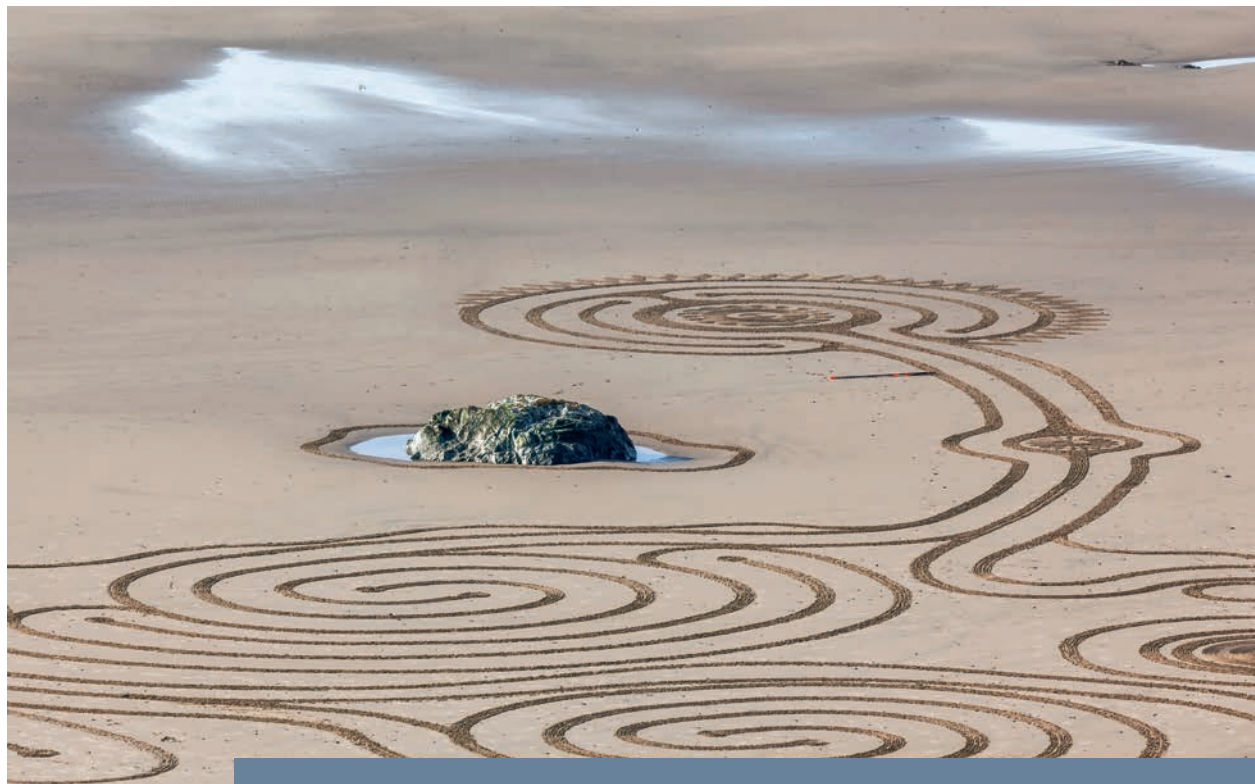
Hiz. Peygamber’in de başından geçmişti benzer bir durum. Zekât gelirlerini tahsil etmek üzere birini bir bölgeye göndermiş, bu elçi yoldayken silahlı bir grubun yola çıktığı haberini almıştı. Anlaşılan savaşmak ve Müslümanlara zarar vermek amacıyla Medine’ye doğru yola revan olmuşlardı. Görevlendirilen elçi, bu haberi alınca doğrudan geriye döndü ve Hiz. Peygamber’e olan biteni anlattı. Düşünmeden hareket eden birinin yapacağı belliydi: Hemen küçük bir orduyu o bölgeye göndermek, aklına böyle şeyler gelebilecek diğer gruplara da ibret olsun diye oraya fırtına gibi çökmek. Hiz. Peygamber böyle davranmadı elbette. Bir başka sahabiye olayı incelemesi için gönderdi oralara. Anlaşıldı ki bahsi geçen grup, o bölgede oturan halkın zekâtlarını getirip bizzat elleriyle Resûlullah’a teslim etmek üzere yola çıkmışlardı, kötü bir niyetleri yoktu. “Bunlar bir saldırı planlıyorlar” haberini getiren doğruyu söylemiyordu, olay sadece bundan ibaretti. Resûlullah bu araştırmayı yapmadan harekete geçse n’olurdu, geri dönüşü, telafisi mümkün olmayan nasıl hâller yaşanırdı görebiliyorsun değil mi? Sonunda kocaman pişmanlıklara sebep olacak pek çok üzücü durum yaşanabilirdi. Resûlullah’ın dikkati ve keskin zekâsıyla aldığı bu karar, biz müminlere,

bizim şahsımızda da aslında bütün insanlığa Allah’ın kıymetli bir nasihatiyle birebir uyumludur. Siyere yakından baktığımızda aynı ilkeyi Hiz. Peygamber’in hayatının farklı sahalarında da birebir uyguladığı görülmektedir. Dolayısıyla olaylar karşısında soğukkanlı davranmak, heyecana kapılmadan araştırıp soruşturarak karar almak dinimizin öğütlediği akliselim tutumlardan biri olarak sorumluluk sahamızdaki yerini almış olmaktadır.

Ayette “bir fasık yani yoldan çıkmış, karanlık yollara, günahlara dalmış biri size bir haber getirirse” buyurularak bilginin kaynağına dikkat çekilmektedir. Dolayısıyla tanınmayan, kişiliği, kimliği belli olmayan ya da güven uyandırmayan bir kaynaktan gelen bilgi, kesinlikle çok iyi araştırılmalıdır. Sözüne güvenilen, dürüstlüğü ve doğru sözlülüğü belki de zaman içinde denenmiş birinin getirdiği haber elbette itimat edilmeye layıktır.

Ancak bu durumda bile güvenilir bulunan kişinin de bir insan olduğu ve yanlış anlamadan kaynaklanabilecek bilgi yanlışlıkları olabileceği akıldan çıkarılmamalıdır.

Böyle davranmak ağırbaşlı, yetişkin genç tutumu değil mi? Eh, sana da böylesi yakışır zaten. Bu ilkeyi deneye yaşaya, bir bakmışsın sen de arkadaş grubunda ağır abi/abla olmuşsun, herkes olumsuz bir durum karşısında anlamadan, bilmeden feryat figan ederken sen kendinden emin bir tavırla “Durun arkadaşlar, bir bakalım, soralım, soruşturalım. Öyle anlamadan, dinlemeden olmaz böyle işler!” demiş, konuyu hayra bağlamışsın. Bence hoş tablo, sen ne dersin?

SİZDEKİ KARŞILIĞI

KIRGIZİSTAN

KADİCHA TAZHİBAEVA

Kış mevsimi gizem dolu ve belli bir çekicilik barındırır. Kırgızistan'da evimizin bulunduğu yerde ormana gitmeyi çok severim. Kış aylarında ormanlar güzelliğiyle insanı cezbediyor. Karın yüzeyi çeşitli ayak izleriyle dolu... Ve etraf o kadar sessiz ki bu sessizliği bozmaya korkuyorsunuz. Uzakta bir yerde sizi fark eden ve davetsiz misafirden hızla kaçan bir tavşan görebilirsiniz. Tüm bunlara rağmen içinde kaybolmak kolaydır. Alacalı ağaçlar yapraksız olmasına karşın sadece çam ağaçları yaz ruhunu korur.

Ormanda huş ağacı bulmayı çok seviyorum. Bir keresinde çocukluğumda büyükannem bana ağaçların insan duygularını anladığını söylemişti. Neden bilmiyorum ama büyükannemin bu sözleri hep aklımda kalmıştır. Ne zaman huzursuz hissetsem ormana giderim ve ağaçlarla konuşurum. Tabii dışarıdan bakıldığında bu manzara çok komik görünebilir, sanki bir kız bir ağaca sarılıyor ve ona bir şeyler fısıldıyormuş gibi... Bu durum beni mutlu ediyor, ruhumu anlayabilen arkadaşların arasındaymışım gibi hissettiriyor. Ve kışın sizi kimse görmüyor çünkü insanlar evlerinde oturmaya alışmış. Karlar içindeki ağaçlarla güzel bir sohbetin ardından bütün negatif duygulardan arınmış hâlde neşeli insanların çok az olduğu sıradan dünyama dönüyorum.

SOMALİ

AYANLE ABDİ AWALE

Tropik ve astropik kuşaklar arasında yer alan, yıl boyunca tekdüzelik gösteren bir iklimde, Somali'de yaşıyorum. Ülkemde yaz ve kış mevsimi yoktur, jilaal (kurak mevsim) ve gu (yağış mevsimi) vardır. Mevsimler bariz bir şekilde görülmemekte ve çoğunlukla çöl sıcaklıkları hükmetmektedir. Bu sebepten ülkemde daha önce hiç kar görmemişim.

Kar yağışına ilk defa Ankara'da bir akşam ders çalışırken şahit oldum. Yurdumuzda çok hareketlilik vardı. Arkadaşlarıma sorduğumda kar yağıyor, diye cevap verdiler. Aslında yurdumuzda kalan öğrencilerin çoğunluğu Afrikalı olduğu için hepimizde aynı heyecan vardı. Çünkü hepimiz ilk defa kar görüyorduk. Bu gerçekten heyecan vericiydi. Karın nasıl bir şey olduğunu öğrenmek için birlikte dışarıya çıktık. Kar yağışını sadece filmlerde görüyorduk o akşam yurdun önünde buz üzerinde yürümeyi denedik. Karın tadını çıkarmak için kartopu oynadık. Ve şimdi kış mevsimi gelince aklımda bu soru oluşuyor: "Kar ne zaman yağacak?" Bekliyorum... Sanki sevdiğim biri çok uzaktan gelecek gibi.

ALMANYA

ALEyna ORHAN

Her şey bir damlayla başlar. Bir damla yağmurla yeşerir topraklar. Bir damla karla kapanır tüm yollar. Siz hiç, bir şeyin elinizde yok olup gittiğini gördünüz mü? Mutluluk gibi, umutlar gibi, güzel anlar gibi, hayat gibi. Yani kar gibi.

O kadar güzeldir ki bir kar tanesi. Ellerinde onu saatlerce izlemek istersin ama yapamazsın. Yavaş yavaş yok oluşunu seyredersin. Elimize bir bardak çay alırız. Geçeriz bir camın önüne ve uzaktan her bir tanenin yere süzülüşünü izleriz. Hayatın gözümüzün önünden akıp gittiğini izlediğimiz gibi.

Narindir kar, zariftir, pamuk gibi.

Ânı yaşayanlara neşe ve huzur, telahta olanlara yük.

Çocuğa mutluluk, yaşlıya zorluk.

Soğuklar arttı, ayazlar ağırlaştı.

Kar perdenin kenarından bizi izliyor, yağmur gösterisini bitirdi, artık sahne senin...

FİLİSTİN

MUHAMMEDUL FATİH BARAKAT

Filistin toprakları Ekvator bölgesine yakın bir yer olduğu için bu bölgede daha çok Akdeniz iklimi görülür. Dolayısıyla bu bölgeye kar, çok nadir zamanlarda düşer. Yani genellikle Filistin'in dağlık bölgelerine kar, takriben 3-4 yılda bir yağar. Filistin'in başkenti olan Kudüs, dağlık bir bölgeye sahip olduğu için, Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa ve çevresine de zaman zaman kar yağmaktadır. Mescid-i Aksa'nın o eşsiz manzarasına kış aylarında bir de kar eklenince Aksa'nın güzelliğine güzellik gelmektedir. İnsanlar bu güzel manzarayı görebilmek için soğuk ya da kış demeden bu mübarek mabede namaz kılmak için akın ederler. Kudüs topraklarına kar yağdığı günlerde genellikle resmî tatil ilan edilir. Böylece insanlar o günlerde aile fertleriyle birlikte güzel zamanlar geçirir. Filistin sokakları karlı olduğunda sadece karla değil aynı zamanda çocuklarla da dolar. Çocuklar hep beraber kartopu oynayarak karın zevkini çıkarırlar. Maalesef bu güzel günler çok uzun sürmez. Çünkü kar kısa bir süre içerisinde eriyerek kaybolur. Yani kar en fazla iki ya da üç gün yeryüzünde kalır. Ve onu beklemek birkaç yılınızı alır. Bu da Filistinlilerin kara olan özlemlerini daha da çok artırır. Kar geri geldiğinde ise Filistinlilerin her biri âdeta bir çocuk gibi sevinir.

MESLEĞİ OLMAYAN YAZAR MI YOKSA HİKÂYE ÖĞRETMENİ SAİT FAİK Mİ?

CANAN OLPAK KOÇ

**Sait Faik, hayatıyla birlikte
öykücülüğünü sürdürmez.**

**Aksine, öykünün yanı başında
emanet bir hayat sürdürür.**

**Edebiyat, hayatın yoldaşı değildir
bu anlamda. Hayatın amacının
ta kendisidir.”**

*Doğru, yalnız hayalle geçiniyorum;
ben yalnız hayal kuruyorum.*

Hikâye denilince aklına Sait Faik gelmeyen var mı? Geliyorsa niye diye sormak gerekir mi? Yoksa Sait Faik'in gördüklerini hikâyeyle anlatma arzusunu biliyor olmak yetmez mi? Bir başka yazıda Arif Nihat Asya ile ilgili, "Arif Nihat da birçok şair gibi şiirle yaşamayı arzulayanlardandır." şeklinde bir cümle kurmuştum. Daha sonra bu cümlede içime sinmeyen bir şeyler olduğunu fark ettim. Cümlenin doğrusu şöyle olmalıydı: "Arif Nihat da diğer bütün edebiyatçılar gibi edebiyatla yaşamayı arzulayanlardandır." Belki o yazının konusu bir şairdi, böyle özele indirgenmiş bir yaklaşım anlaşılabilir bir durumdu. Yine de içimdeki edebiyat sesi, aynı durumun zaten romancısıyla hikâyecisiyle tiyatro yazarıyla geçmişin büyük kalemleri için de bir hakikat olduğunu fısıldayıp durdu.

Evet, öyledir. Simitçi bir meslek icra eder. Fırıncı, sütçü, oduncu ve diğerleri... Hepsinin merkezinde geçim kaygısı vardır, ekmeğini helaliyle ve alnının teriyle kazanma amacı

olduğundan hepsi de başımızın tacıdır. Bizler sonuna -cı, -ci, -cu, -cü eki getirilmiş isimler sayesinde okuma imkânı bulduk. Oysa edebiyat sözcüğünün sonuna getirilmiş aynı ekin, işi yapana herhangi bir geçim temini verme vaadi olmamıştır: Zati ayakkabı tamircisidir, Baki devlet adamıdır, Fuzuli mezarlık bekçisidir, Ahmet Hamdi Tanpınar üniversitede hocadır, Behçet Necatigil edebiyat öğretmenidir, Edip Cansever kuyumcudur. Yakın dönemlerin görece kalemle geçindiğini düşündüğümüz yazarları bile geçimlerini başka işlerden temin etmek zorunda kalmışlardır. Kısım Ahmet Mithat'ı hariç tutmak kaydıyla Tanzimat Dönemi temsilcileri devlet görevlisidir mesela.

Elbette bu yerleşik kabule itiraz edenler de çıkacaktır ve itiraz noktasında benim aklıma gelen ilk isim yukarıda kendisiyle özdeşleşen türün temsilcisi Sait Faik Abasıyanık'tır. O, hayatıyla birlikte öykücülüğünü sürdürmez. Aksine, öykünün yanı başında emanet bir hayat sürdürür. Edebiyat, hayatın yoldaşı değildir bu anlamda. Hayatın amacının ta kendisidir.

1906'da Adapazarı'nda dünyaya gelir Sait Faik. Asıl ismi Mehmet Faik'tir. Sonraları Mehmet ismi yerine babasının ismi Faik'i kullanmaya başlayacaktır. Babası Mehmet Faik Efendi, Kurtuluş Savaşı'nın sürdürdüğü yıllarda bir yıl Adapazarı belediye başkanlığı da yapmış, kereste ve ceviz ticaretiyle uğraşan

birisidir. Aile, oğullarının eğitimi nedeniyle 1924'te İstanbul'a taşınacak, Sait Faik, İstanbul Erkek Lisesinde okumaya başlayacaktır. Fakat bu okulda çok talihsiz ve ilginç bir olay yaşanacak, Sait Faik lise eğitimini Bursa Erkek Lisesinde tamamlamak zorunda kalacaktır.

Sait Faik onuncu sınıftadır. Bir gün Arapça öğretmeni Seyit Salih Efendi derse girdiğinde sandalyesine konulmuş bir raptiye olduğunu görür. Aslında Seyit Salih Efendi okulun sevilen öğretmenlerinden ve hiçbir öğretmen böyle bir muameleyi hak etmemekle birlikte o, hiç hak etmemektedir. Nitekim Seyit Salih Efendi, bu olayın ardından istifa edecektir.

Aralarında Sait Faik'in de bulunduğu kırk bir öğrenci suçlamayı reddeder, raptiyeyi kendilerinin koymadığını söyler. Ne var ki kimseyi kendilerine inandıramazlar ve kırk bir öğrenci önce okuldan atılır, ardından Bursa Erkek Lisesine gönderilir. Sait Faik de "Semaver", "İpekli Mendil", "Uçurtmalar", "Zemberek" gibi unutulmaz öykülerini burada, bir lise öğrencisi olarak yazar. Olumsuz bir örnek de olsa hemen birçok okulda benzerlerine rastlanabilecek bu disiplin olayını ilginç hâle getirense çok sonraları o raptiyeyi başka sınıftan öğrencilerin koyduğunun anlaşılmasıdır.

Liseyi bitirince İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine başlar fakat iki yıl sonra bırakır. Bahanesi

son derece makuldür: Uyurca öğrenmek istemiyordur. 1931'de babasının isteği ve iktisat okuma amacıyla Lozan'a gitse de ruhunu sıkan bu şehirde ancak iki hafta kalabilir. Fransa'nın Grenoble şehrine geçer, üç dönem edebiyat fakültesinde okur, mezuniyet diploması almadan bu okuldan da ayrılır. 1934'te İstanbul'a dönüp kısa bir müddet Türkçe öğretmenliği yapar. Babasının desteğiyle altı ay kadar ticarete atılsa da ticaret hayatı başarısızlıkla biter. Sait Faik, sonrasında herhangi bir işte çalışmadan hikâye yazarak hayatını sürdürür ve 11 Mayıs 1954'te hayata gözlerini yumar.

Sait Faik, kısa sürmüş öğretmenliği, başarısızlıkla sonuçlanmış ticari deneyimi ve *Mahkeme Kapısı* kitabındaki metinleri oluşturtmasını sağlayan adliye kâtipliği hariç sadece edebiyatla yaşamış bir kalemidir. Tabii şurası bir gerçek ki onun böyle bir hayatı tercih etmesinde babasından kalma gelirin etkisi büyüktür. Hafta sonları annesinin yaşadığı Burgazada'ya giden ve annesinden harçlığını alan Sait Faik, bu sayede hafta içleri İstanbul'un her türlü insan zenginliğine yoldaş olabilmıştır.

Başka yazarlar söz konusu olduğunda edebiyatın, hayat yolculuğunun güzel bir yoldaşı olduğunu söyleyebiliriz: Tayinler çıkar, uzak yerlere gidilir, görev dolayısıyla koca bir memleket dolaşılır ve bu sırada romanıyla öyküsüyle şiiriyle edebiyat devam ettirilir. Sait Faik

öyle değildir. Onda yollara düşen, insanların arasına karışan, sinarit balığının gözlerinde sönmekte olan hayata dalan, doğrudan hikâyenin kendisidir. Sait Faik'se kimi zaman yazmasaydı çıldıracağını düşünerek, kimi zaman sahildeki aynayı kırarak, kimi zaman bir saatin zembereğinde kaybolarak öykünün peşinden gider. Öykü, Mehmet Faik Efendi'nin arabasıyla Adapazarı köylerine uzanır; küçük Sait Faik, arabanın uzun farlarının gerisinde ona eşlik eder. Hikâye bir ara Grenoble limanını, sokaklarını mekân tutar; delikanlı Sait Faik onun yanı başındadır. Hikâye illa da Burgazada balıkçılarıyla denize açılmak ister; artık olgunluk yaşlarına gelmiş Sait Faik onunla kürek çeker.

Hani İstanbul Erkek Lisesinde yaşanmış bir talihsizlikten söz etmiştim. Bazen düşünürüm: Belki de Arapça öğretmeni Seyit Salih Efendi'nin sandalyesine o raptiyeyi de hikâyenin ta kendisi koymuştu. O an için bu acımasız işgüzarlığı yüzünden kırk bir öğrencinin sürgün edilmesine sebep olsa da Sait Faik'i, o çocuk sayılabilecek yaşlarına rağmen en güzel hikâyelerini yazacağı Bursa'ya bu işgüzarlık sayesinde götürebilmişti. Zira geleceğin büyük hikâyecisinin edebiyattan sahiden anlayan bir edebiyat öğretmeniyle karşılaşması gerekiyordu ve o öğretmen, Bursa Erkek Lisesinde çalışıyordu: Hakkı Süha Zengin...

Hakkı Süha Zengin'in sadece üç öğrencisinin ismini anmak, işgüzarlık konusunda hikâyenin ne denli haklı olduğunu gösterir: Tarık Buğra,

Kenan Hulusi Koray ve Sait Faik... Müzisyen Alaeddin Yavaşca'yı saymadım üstelik.

Rivayet odur ki Hakkı Süha, öğrencilerine hikâye yazmaları ödevini verir. Sait Faik'in yazıp getirdiği ödev "Semaver" hikâyesidir. Herhâlde Bursa Erkek Lisesinin o yüksek tavanlı sınıflarından birinde toy bir erkek çocuğu sesi "Semaver" hikâyesini okuduğu sıra, Hakkı Süha'nın bakışları hayranlıkla ısıldıkdıkça hikâye de kendisiyle gurur duymuştur. Şimdilik hikâyenin talebesi olan Sait Faik'i, hikâyecilerin öğretmeniyle buluşturmayı başarmıştır. Yine rivayet odur ki Sait Faik, bir başka ünlü hikâyesi "İpekli Mendil"i de Hakkı Süha'nın isteğiyle yazmıştır.

Galiba, insanın imtihanı büyük iddialarıyla olur genellemesinin haklılık payı büyük. Hayatı boyunca kendini sadece hikâyeci olarak tanımlayan, edebiyatı geçim telaşıyla birlikte sürdürülecek bir faaliyet saymayan Sait Faik, mesleğinin hikâyeci kabul edilmesi gibi son derece haklı isteğinden mahrum bırakılacaktır.

Ara Güler'in anlattığına göre, son yıllarında sağlık sorunları yaşayan Sait Faik, tedavi için Fransa'ya gidecektir ve pasaport başvurusunda bulunur. Görevlinin "İşin, mesleğin?" sorusuna "yazar" olduğunu söyleyerek cevap verir. Görevli şöyle bir bakar ve "Yazar olduğuna dair bir yazı getir." der. Sait Faik o yazıyı bir türlü getiremeyecektir. O yüzden pasaportundaki meslek hanesine "Mesleği: Yok" yazılmıştır.

Ne kısa süreliğine yaptığı Türkçe öğretmenliği sırasında öğrencilerin disiplinsizliği ve okul idaresinin olumsuz bakışı ne de atıldığı ticaret hayatında ortağı tarafından dolandırılması... Hiçbiri ona, pasaport memurunun o üç harflik kelimesi kadar dokunmamıştır. Hikâyenin yoldaşlığıyla geçmiş bir hayatın ödülü, meslek hanesinde yazacak bir "hikâyeci" ya da "yazar" kelimesi olmamıştır. Ve galiba bu konuda, şu lisedeki disiplin olayında parmağının bulunduğunu düşündüğümüz hikâyenin hiçbir suçunun olmadığı kanaatine ulaşmalıyız. Muhtemelen o mevhum varlık, mahcup gözlerle bakmıştır yoldaşının gözlerine. Kusura bakma, demiştir. İnsanlar seni anlamaya henüz hazır değil. Ama dert etme. Sen belki bir ortaokulda Türkçe öğretmenliği yapamadın. Ama öte yandan geleceğin büyük hikâyecilerini yetiştirecek hikâye öğretmenisin. Hikâyeci Sait Faik, bilmelisin ki ipekli mendiller kana-yacak, âşıklar kavuşana dek.

1 Ömür dediğin...

Serçenin su içişi ama kanmayışı. Serçesin sen, içeceğin su damla kadar olur, nasıl kanmazsın. Ama kanmazsın işte.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Olmaz dediğimiz olur. Olmazsa olmaz dediğimiz de olur bu sebeple.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Deri ceket dükkânı kokusu. Tercihen Kapalıçarşı.

4 Yazar olmasaydınız ne olmak isterdiniz?

Filozof. (SSK'lı)

5 O kitabın/öykünün kahramanı kimdi ve sizi neden çok etkiledi?

Beyaz mantolu adam. Çünkü eğreti durdu, denize yürüdü.

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen...

Çocukluk, o en güzel bahçe.

7 Mevsimlerden hangisi?

Yaz sıcak, kış soğuk, ilkbahar harika ama alerjim var, sonbahar kalıyor.

8 Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız...

Bu kadar trajik değil hayat. Yani hayatın bir kırılma ânının olması filan. Sınavdayız, dünyada ne yaptığımızı biliyoruz. Olanın ve olmayanın kıymetini biliyoruz. Öyle olduğu için böyle oldu diyerek o ânı kırılma ânı noktası belirleyebiliriz ama öyle olmasa böyleden daha da böyle olabilirdi, bunu bilemeyiz. Düşeriz, kırılma ânıdır, kalkarız kırılma ânıdır, kalkmayız da, bu da kırılma ânıdır. Bu kadar çoksa da kırılma ânı filan yoktur. Daimidir.

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa, hangi olayı seçerdiniz?

Büyük Patlama.

10 Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru...

Neden?

11 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

Saklanmak.

12 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Sen o şeyi rafa kaldırdım dersin, rafı kucağına koyuverirler. Gerek yok.

13 Rol modelim dediğiniz kişi?

İnsanlara olan inancım insanlardan kaynaklanmadığı için tükenecek değil diyeyim.

14 En sevmediğiniz özelliğiniz?

Dirençsizlik.

15 Geçerken gördükleriniz?

Renkler.

16 Ruhunuz nereli?

Oralı.

17 Bir notunuz var mı?

Güzellik dilerim.

GERÇEKTEN KAÇIP SANALA KOŞAN İNSANIN TRAJİKOMİK HİKÂYESİ

ahmet melih karauğuz

İnsan, her zaman gerçeğin yükünden kaçan bir varlık olarak dünya hafızasına kazınmıştır. Çünkü gerçekle yüzleşmek zordur ve insanın kemiklerini kıracak kadar ağır bir yüküdür. Âdem ve eşinden başlayarak insanlık gerçek karşısında çaresizdir ve gerçeği yırtıp açmanın, açtığı yarıktan hayal ettiği sanallığa ulaşip, ideal mutluluğa varmanın yollarını aramıştır hep.

İnsan, taşıması zor bir yüke talip olarak geldiği dünyada bu yükten kurtulmak için çeşitli yollara başvuruyor, çeşitli işlerle uğraşarak gerçeğin yükünden kurtulmaya çalışıyor. Eski çağlarda büyücülerin yaptıklarıyla gerçeğin ağırlığından kaçmaya çalışan insanlar, modern dönemlerde sürekli çalışarak, zihnini uyuşturarak gerçekten uzaklaşma gayretinde. Ancak gerçek, her zaman sanal olanın üstündedir ve onu yıkıcı bir güç olarak insanlığın karşısında durmaya devam etmektedir.

Hız. Musa'nın, Firavun'un sihirbazlarıyla yaşadığı sahne gerçek ve sanal arasındaki kavganın mahiyetini ve sonucunu göstermek için önemlidir. Firavun'un sihirbazlarının iplerle yaptığı göz boyama sonucu yılan gibi gözüken ipler, Hz. Musa'nın asasından çıkan yılan

tarafından yenilince sihirbazlar hemen iman ederler. Bunun sebebi, sanallığın içinde olup onun gerçek karşısındaki konumunu bilen sihirbazların, gerçeğe karşı çaresiz kalmalarından başka bir şey değildir.

Elbette, sanalı seyredenlerle sanalı inşa eden ya da onun içinde bilinçli bir şekilde varlık gösterenler arasında ciddi farklar vardır. Sanalı seyredenler her şeyiyle gerçeği görmezden gelmeye devam edebilirler çünkü gerçek denizine düştüklerinde sarılacakları tek yılan, Firavun'un sihirbazlarının yaptıkları göz oyunlarından başkası olmayacaktır.

Geçtiğimiz ay Mark Zuckerberg tarafından duyurulan "Metaverse" evreni de insanlığın gerçek olandan sanala kaçışının bir başka vechesi olarak karşımıza çıkmıştır. Burada gerçekten kaçış hem hayatın koşuşturmacasından kaçışı hem de hakikati görmeme çabasının bir yansımasını temsil etmektedir. Metaverse evreni, gerçeğin pürüzsüz bir kopyasını oluşturarak, kişileri bulundukları somut mekânlardan soyut ve sınırsız bir gerçekliğe sokmayı vadetmektedir.

Zuckerberg tarafından açıklanan Metaverse evreni aslında kurmaca metinlerde ve sinemada fazlaca karşımıza çıkan bir durumdur ve bu yönüyle anlatıldığı şekliyle yeni değildir. Yeni olan şey, gerçek dünyanın içinde böyle bir evrenin on yıl içinde kurulacağı vaadidir.

Elbette bu vaat şu an için sadece belli ülkeleri kapsayan bir gerçeklik olarak karşımızda durur çünkü kurulacak sanal evren, gerçek dünyanın kısıtlamalarından muaf değildir. Güçlü internet altyapıları, bu sisteme girecek donanımına sahip olma, bu evrenin gerektirdiği iktisadi güç, dünyanın küçük bir kısmı hariç hemen hiçbir yerde bulunmamaktadır.

2018 yılında *Başlat* olarak sinemalarda gösterime giren *Play* filmi, Zuckerberg tarafından tanıtılan Metaverse evreninin bir benzerini bizlere sunar ve nasıl bir dünya kurgulanabileceğini anlatır. Filmde başrol oyuncusu olan genç, bir sanal dünyaya girer ve burada sanal bir kimlik ve imaj oluşturur. Oluşturduğu bu kişilikle tüm dünyadan oyuncularla ciddi bir savaşa girer. Giyilebilir teknolojiler sayesinde ise bu savaştaki tüm acıları ve duyguları deneyimleyebilmektedir. *Play* filminde tüm gençler hemen

hemen şimdi olmasıdır. Bu arzusunun gerçekleştiği yanılsamasını da ona sanal dünya vermektedir.

Metaverse evreniyle birlikte, sadece zihinsel olarak girdiği sanal dünyaya, artık bedenlen de dâhil olacak olan dijital dünya insanı, gerçek hayatının tüm anlamsızlıklarını bu sanal evrende yok etmenin ve daha anlamlı bir yaşam kurabilmenin hayalini büyütür içinde. Çünkü o evrende elde edebileceği sanal kişilik, orada kazanacağı kripto paralar ve o parayla alacağı sanal ev, araba, dost, kıyafet vb. ile kendi hayatına anlam devşireceğini düşünmektedir. Ancak aradığı anlam, bizi tihi yaşadığı ve anlamsız gördüğü hayatın tam merkezindedir. Gerçek hayatın yükünden kaçarak sığındığı sanallık ona güvenli bir liman değil karmaşık bir belirsizlik sunacaktır.

Yunus Peygamber'in, gerçek karşısında ezilerek kaçtığı kavminden sonra bindiği gemi, gemide çıkan kargaşa sonucu çektiği kısa çöp ve kendini bulduğu balığın karnı dijital dünya insanı için de geçerlidir. Tüm yükü ve zorluğuyla içinde yaşadığımız dünyadan kaçtığımızda kendimizi hep o balığın karnında bulacağımız gerçeği değişmez bir kuraldır.

Metaverse evreni on yıl sonra hayatımıza girer mi bilinmez ama bilinen bir gerçek var ki o da kurtuluşun sarp yokuşa doğru ilerlemekten ve o yokuşu büyük bir gayretle çıkmaya çalışmaktan geçtiğidir. Belki de sanal dünyalara kaçmadan evvel sarp yokuşun ne olduğunu sormamız ve sorumuza bir cevap aramamız gerekiyordur, kim bilir?

sanal dünyaya girmektedir ve gerçeklikten tamamen kopmuş bir şekildedir. Kafalarındaki artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik gözlükleriyle sokaklarda, sokakları görmeden koşturmaktadır. Yine Yabancı Yayınları tarafından Türkçe yayımlanan Marie Lu tarafından kaleme alınan iki kitaplı *Wildcard* serisi de benzer bir konuyu işler. Sanal dünyada bir oyunun içine giren bir grup gencin yaşadığı macerayı anlatan romanda, gençler Metaverse benzeri bir evrende yaşarlar. Bu evrenin caddeleri, sokakları, karanlık yolları vardır. Birbirini hiç görmeden, uzak ülkelerden olmasına rağmen sanal bir dünyada buluşan bu gençler, oyun dünyasında karşılaştıkları sorunları çözmeye çabalarlar.

Metaverse sunumunda anlatılanlar aslında *Başlat* filminden ya da *Wildcard* serisinin anlattığı evrenden çok da farklı değildir. Farklı olan sadece bunun gerçek dünyaya yavaş yavaş indiriliyor oluşudur. Bu durumda sormamız gereken sorular ciddileşmekte; gerçeği, sanalı ve hakikati yeniden yorumlamamız elzem gözükmektedir.

Güney Koreli filozof Byung Chul-Han, *Güzeli Kurtarmak* kitabında, dijital dünyanın insanın yaralan-

maktan korktuğunu, mutluluğu ve huzuru hiçbir şekilde hasar almadan kazanma arzusunda olduğunu söyler. Ancak mutluluk ve huzur zorluklarda gizlidir. İnsan ancak bir yara alırsa insandır ve bu yara insanın varoluşuna anlam katar. Dijital dünya insanının pürüzsüzlük arzusu, onu akıllı cihazların ekranlarına hapseder çünkü o ekranlar da pürüzsüzdür ve insanın hayatına izler bulaştırmadan orada yaşamasını olanaklı kılar.

Dijital dünya insanı için süreç ve emek önemsizdir. Kendi gerçekliği içinde yaşadığı hayatın neticesi olarak o, her şeyin hazır bir şekilde önünde olmasını bekler. Tarımsal üretim süreçleri onu ilgilendirmez. Onun ilgilendiği tek şey internetten sipariş ettiği meyvenin kısa bir süre içinde kapısına gelmesidir. Ya da kuryelerin yolda başına gelenlerin onun için bir anlamı yoktur, vadedilen sürede siparişin eline ulaşması onun tek arzusudur. Zira karşısında duran pürüzsüz cam, ona her şeyin pürüzsüz ve sorunsuz olduğunu fısıldar.

Dijital dünya insanının hayata bakışı hemen ve şimdidir. İlişkilerinde, alışverişlerinde, öğrenme süreçlerinde tek istediği, her şeyin

GÜL KÜPE VE SÖĞÜT

yağmur ekin

ÇİZİM BÜŞRA KESKENDİR

Küçük bir çocuğum. Annemi ve mavi gökyüzünü nasıl ama nasıl seviyorum. Başımı yaslayıp arkama, gözlerimi sonuna kadar açınca, berraklığın mavi rengi daha çok içime dolar, kalbime kadar ince ince akar sanıyorum. Çocuğum, gökyüzü orada kalmasın, küçük avuçlarıma da sığsın diye uzun uzun ona bakıyorum. Geniş ve sonsuz, parlak ve heybetli pamuk bulutların yumuşak evi, kuşların çatısı, yağmurun ince, zarif elleri, gök gürültüsünün ihtişamlı sesi, en çok, en çok benim kalbimi yuvası bilsin istiyorum. Yüzüm sabah gibi beyaz, gözlerim bal rengi ve çok sevdiğim o gökyüzü bana her baktığımda sadece mavi.

Mahallede benimle aynı yaşlarda çocuklar var. Onlar oyun oynarken ben kenardan onlara bakarım. Topları kaçarsa hiç üşenmez, hemen koşar yakalarım. Pek yüzüme bakmazlar yakaladığım topları onlara verirken ve giydikleri iskarpinleri uzaktan severken. Sokakta çok kalırsam dedem kızar. Çabuk eve gir, der gibi yüzüme bakar. Ben zaten çoğunlukla hep annemin yanındayım; kimsesiz ve sessiz evimizde, tarlada, sokakta, annem renkli minderini alıp kırk yılda bir komşularının yanına oturmaya gittiğinde. Usulca ağlayarak avluda çamaşır yıkadığı o köşede. Babamın mezarının kurumuş otlarını yolarken, eline diken batıp “Ahh!” dediği yerde. Ben hep annemin yanındayım. Küçüğüm, cılız ve sessizim. Çoğu zaman annemin dışındaki herkes için görünmezim. Sarı saçlı ve yetimim. Üzerimde çiçekli pazenden elbise. Annem kendi şalvarını sökmüş de dikmiş.

Ayağımda kara lastik. Yine annem cuma günü köyün pazarına gitmiş, dönerken yüzü çiçek açmış, sevine sevine yeni kara lastikleri ayağıma giydirmiş. Bir de annem, nakışlı beyaz bir havluyu sarmış sarmış da bana bebek dikmiş. Kundaklamış, kışın sobanın yanında yelek ördüğü ipten saç eklemiş. Ben kolu bacağı yok ki bunun ama diye surat asınca, gönlüm olsun diye üşenmemiş havlu bebek için mavi saten yorgan yüzünden elbise de dikmiş.

Annem güzel kadın ama elleri hep yorgun. Yazın, başını güneş yakmış ayağını toprak. Bazen türkü söyler annem. Anlarım ki o zaman yorgun değildir. O zaman dünya daha güzel bir yerdir. O zaman hastane odalarında kimse yalnız değildir. O zaman camlarda kalp ağrısıyla beklenen herkes gelmiştir. Başları öne eğen borçlar ödenmiş, mahallenin delikanlıları sigortalı iş bulmuş, bacası tüten her evin sofrasına dağ gibi gölgeleriyle tüm babalar bismillah deyip bağdaş kurmuştur.

Güneş hepten belli etti kendini. Toprağa düşen tohumlar yeşerdi. Günler ve sonrasında aylar geçti. Sakin elleri ve sessiz ayakları var altın saçlı buğday tarlalarının. Neredeyse yazın her gün içlerinden süzüle süzüle geçiyoruz, başka tarlalara gidiyoruz. Annemin hemen yanındayım ama yetmez, gökyüzü ve annem aldığım her nefeste daha çok annem ve daha çok göğüm olsun istiyorum. Onlar, bir bayram sabahı gibi gözlerimin içine gelsin otursun diye gökyüzüne şeker rengi şarkılar söylüyorum. Sonra göz kırparak ona uzatıyorum küçük ellerimi. Al, bunlar da senin olsun,

Saçlarım iğde ağaçları kadar güzel koksun.

Yetimliğim rüzgâra karışıp yok olsun. Yüzüme illa ki bir renk gerekse o da vişne ağaçlarının rengine benzeyen bir renk olsun.

diyorum. Hepsi bir olsun, hepsi birlik olsun, pembe iek yapsın beni. Saçlarım iğde ağaçları kadar güzel koksun. Yetimliğim rüzgâra karışıp yok olsun. Yüzüme illa ki bir renk gerekse o da vişne ağaçlarının rengine benzeyen bir renk olsun diyorum. Bir de ben annemle tarlaya giderken gökyüzü beni hep tatlı tatlı kovalasın, yalın ayak peşimden gelsin, tam yakalayacakmış gibi yapıp sırtıma serin elleri değince, kıkırdayan al yanaklı sesime aldansın, beni yine altın saçlı buğday tarlalarının içine doğru koşarken, dünyanın en mutlu çocuğu yapsın istiyorum.

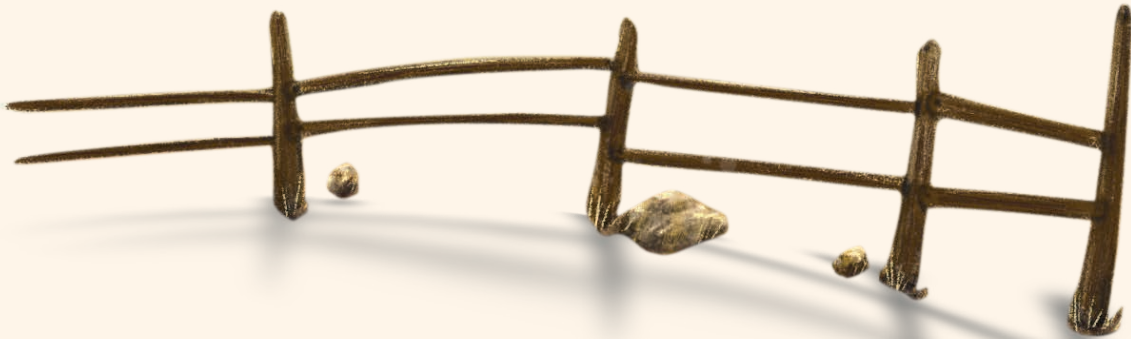
Elimde kuru bir ekmek. Kırmızı traktörün arkasında eski bir römork. Annem beni sıkı sıkı giydirmiş, geçen sene ördüğü hırka var üzerimde. Annem sanki ördüğü hırkanın ipinin mor rengine ve altın ğtl Bolluk Nine'den öğrendiği hırkanın örneğinin her bir ilmeğine sıcak tarhana kokusu katmış. Biraz da soğuk bir kış günü avludaki eşme buz tutunca sobanın üzerinden hızlıca alınıvermiş bir gğmden akıtılan sıcak suyla zar zor açıldıktan sonra; titreye titreye, dünyada yorula yorula, ahirette ise arına arına alınan buz gibi ince ve keskin bir sabah namazı abdestinin muhafazasını, ellerinde biriktirmiş de sanki o hırkadaki her bir iek motifinin üzerine ışıll ışıll duran bir sim gibi samış.

Kırmızı traktörü ve eski römork dağları, tepeleri, köyleri aşıp gidiyor. Muzaffer abinin suratı asık. Dağlara, tepelere, köylere el sallarken ayağa kalkıyorum diye bana hep kızıyor. Onun yüzündeki ayaz ocuk kalbime değince korkuyorum. Yol kenarındaki gelinciklere selam vermeyi birden unutuyorum. Sonra annemin yanına sokuluyorum. Üzerimde mor hırka. Kulaklarımda, delikler kapanmasın diye sarı iplikten küpe. Dünyaya ve yetimliğime ksnce, kk başımlı her zamankinden daha hızlı yerleştiriyorum ben de annemin omzundaki pembe ter kokulu yerime.

Annem niyet etti, altın gl küpe alacak bana. Annem daha çok çalışacak. Başımlı güneş, ayağını toprak yakacak ama olsun anneme ne dert, bana gl küpe alacak. Hem herkesin çocuğunda yok mu? Neriman teyzenin kızı, Mürüvvet yengenin kk torunu. Ha denkleşti ha denkleşecek paramız. Biri karışacak olursa da annem hemen diyecek: Benim kuzumda da altından bir gl küpe olmasın mı?

Tarlaya geldik. Mavi gök üzerimde, annem yanımda. Annem beni oturttu yine nazlı nazlı esen bir söğüt ağacının altına. Gz Muzaffer abide. Ya deyiverirse "Böyle ocukla olmuyor, yarın gelme." yle demesin Muzaffer abi, öyle demesin. Ben hiç kımıldamam ki buradan, hiç

anne acıktım da demem. Hem ben o gl küpelerin ve annemin hatırına sıkılmayı da hiç bilmem. Annem belini büküp çalışırken beni yine mavi gökyüzü yalın ayak kovalar, sarı saçlı buğday tarlaları gel birlikte oynayalım diye bana el sallar. Annem uzakta olur belki yanıma gelemes ama biraz yorulunca gölgesinde oturduğum söğüt ağacı eğilir, üzerimi örter. Rüyamda tatlı tatlı gülümserim. Babam uzaktan bize bakar. Annem gelir yanıma, hiç tarlaya gitmeden, hiç yorulmadan, hiç ağlamadan, elleri hiç kararmadan kulağıma gl küpe takar...

BİR KİTAP

Feridüddin Attar'ın *Mantıku't-Tayr* kitabı, kuşların konuşmaları anlamına gelir. Bu kitap bizim edebiyatımızda da etkisi görülen, başta İngilizce olmak üzere pek çok dile tercüme edilmiş bir kitaptır. Yazıldığı günden bugüne pek çok şairi, düşünürü derinden etkilemiştir. Orada şu hikâye edilir: Kuşlar başıboş hâlde hayat gayeleri olmadan yaşarlar. Dudu kuşu, bu topluluğa hayat gayelerinin Zümrüdü Anka'ya (Kuşların Şahı) ulaşmak ve onu tanımak olduğunu söyler. Kuşlar, Zümrüdü Anka'ya ulaşmak için yola çıkar. Hayat amacını hakkıyla yaşamak için çıkılan bu yolculuğun kitabıdır *Mantıku't-Tayr*. Ancak her kuş aynı değildir, bir kısım bahanelerle yoldan dönenler olur ve otuz kuş Kafdağı'na çıkıp Zümrüdü Anka ile buluşur. Gördükleri ise kendi hakikatleridir. *Mantıku't-Tayr*, insanın kendini gerçekleştirmesi konusunda önemli bir felsefi kitaptır.

BİR KİŞİ

Tanınmasını önemseyen bir isim Ahi Evran'dır. Büyük bir âlimdir ama ilminin yanında bir sanatkârdır. Ahi Evran, bir yandan ilimle meşgulken diğer taraftan ticaretle ve üretimle de uğraşıp topluma yön veren bir kişi olarak tarihte yerini almıştır. Hayatın farklı alanlarında faydalı olan örnek bir şahsiyettir. Ticaret hayatını ahlaki açıdan tanzim eden Ahilik teşkilatının kurucu ismidir. Esnaf teşkilatı Ahi Evran'ın ortaya koyduğu ilkelerden hareketle oluşan bir ahlak sistemidir. İnsanların ve toplumun ihtiyaçlarını doğru ve güvenilir bir şekilde karşılama çabasında olan bir teşkilattır Ahilik. Ahiliği tanıyan kimseler toplumsal hayat ve iş hayatı konusunda Ahi Evran'dan alacağı ilhamla hem ticaretlerini hem de ilmî birikimini toplumun hayrına kullanacaklardır.

ÜÇ ÖNERİ BİLAL KEMİKLİ

BİR ESER

Selçuklulara bağlı beylik tarafından yaptırılan Divriği Ulu Camii, Selçuklu mimarisini yansıtan bir eserdir. Doğan Kuban Hoca, bu yapıyı bir mucize olarak nitelendirir. Taş süsleme ve taş işçiliği bu camide fevkalade bir ustalığa sahiptir. Caminin cümle kapılarından biri Cennet Kapısı olarak nitelendirilir. Cennet nimetlerini tasvir eden motifler bu kapıda taşla nakşedilmiştir. Bu kapıdan içeri girmekle cennete girmek tasavvur edilmiştir. Caminin hemen yanında yer alan Divriği Şifahanesi de Anadolu'daki darüşşifaların günümüze ulaşan en eski ve en önemlilerinden biridir ve görülmeye değerdir.

İTİRAZ AHLAKI

MUSTAFA İRMAKLI

Yanlışı ifade etmek doğrusunu ortaya koymakla anlam kazanacaktır. İyi niyet ve doğru bilgiye dayanırsa eleştiri, gerçeğe ulaşmak ve daha güzel işler yapmak için önemli bir imkândır. ”

İnsan eşref-i mahlukat yani yaratılmışların en değerlisidir. Ahse-nitakvim olarak her açıdan en güzel şekilde var edilmiştir. Akıl ve irade gibi üstün özelliklerle donatılmış, vahiy ve peygamberle desteklenmiştir. Yeryüzü insanın emrine amade kılınmıştır. Tüm bunların bir gereği olarak onun, yeryüzünde elbette özel bir görevi olacaktır. İslam düşüncesinde iman ve tevhid ekseninde ele alınan söz konusu misyon; ahlak ve hukuk zemininde kişinin kendisinin, toplumun ve yeryüzünün imarını ifade eder. Dolayısıyla insanı varlık âleminde özel kılan; kendisi, insanlık ve tüm canlılar için taşıdığı duyarlılık ve sorumluluktur.

Diğer yandan yeteneklerini ıslah ve iyilik için kullanmakla yükümlü olan insan, yaratılış gayesini ve âlemdeki seçkin konumunu idrak etmekten uzaklaşarak ifsat ve kötülük tercih ettiğinde, başta kendisi olmak üzere tüm canlılar, tabiat ve gelecek için en ciddi tehdit hâline gelebilmektedir. Bu bağlamda belirleyici olan insanın niyeti ve tercihleridir. Nasıl bir duruşa sahip olduğudur. İnsanın duruşunu ortaya koyan ise inandıkları ve reddettikleri, savundukları ve itiraz ettikleridir. Dolayısıyla neyi

reddettiği kadar neyi teklif ettiği de önemlidir. Mesela emperyalizme karşı olmak önemlidir ve antiemperyalizm büyük oranda bir ortak zemin olabilmektedir. Ancak onun yerine teklif edilen ahlak ve hukuk sisteminin kimliği de aynı derecede önemlidir.

İnsanın hayatın ve değerler sisteminin içindeki yeri, itirazları ve savundukları ile belirginleşir. Bu bağlamda insanı tanımak için onun sevinçlerini, hüznelerini, hayallerini, öfkelerini bilmek gerekir. Sahici itirazları ve teklifleri olmayan insanı değerler ve erdemler haritasındaki yerini bulmak da çok zordur. Yani renksiz insan yersiz insandır. Kişinin ufku, tefekkür dünyası ve ahlaki tutumu da savundukları ve reddettiklerinde aşikâr olur.

İmanın ikrarı ve ilanı olan kelime-i tevhid, ilahlık iddiasında bulunan tüm sahte, aciz, yapmacık nesne ve varlıkları reddederek sadece Allah'a teslimiyeti ifade eder. Peygamber Efendimiz Mekke'de tevhidi savunurken şirk inancını reddetmiştir. Özgürlüğü, adaleti ve emeğin karşılığını savunurken köleliğe, zulme ve haksızlığa karşı çıkmıştır. O, daima hakkın ve haklının yanında yer almıştır.

Sırat-ı müstakim ve istikamet üzere olmanın ölçüsü, kişinin kimin/neyin yanında ve kimin/neyin karşısında durduğu ile belli olacaktır. Bir mümin için en belirleyici husus haklı ve haksızın, zalim ve mazlunun, ıslah ve ifsat edenin her daim var olduğu yeryüzünde, nerede durduğu ve duruşunun arkasında yer alan niyetidir. Bu bağlamda tarafsızlık söz konusu olamaz. İnsan iyinin, doğrunun, hakkın, adaletin, merhametin yanında olmaya muhtaçtır. Kötülüklerin ve batılın da karşısında olmaya mecburdur.

Öyleyse muhalif olmayı ve itiraz etmeyi anlamlı kılan, öncelikle evrensel insani ve ahlaki erdemler zeminindeki yerini almaktır. Bu duruşa, zulmetmemek ama zulme rıza da göstermemek, haksızlık yapmamak ama kendisine haksızlık yapılmasına müsaade etmemek de dâhildir. Ancak, ilkeleri değil şahsi menfaati, çıkar ve bencilliği, kişisel beklentileri merkeze alarak ortak faydayı göz ardı eden tavır ve yaklaşımlar, itiraz ve sahiplenmeler de kayda değer değildir. Asaletten uzaktır. Bir ırkı, rengi, dili, coğrafyayı merkeze alarak dostluk veya düşmanlık tavrı geliştirmek oldukça ilkel bir yaklaşımdır.

İslam inancında, Müslümanın düşünce ve ahlakında sevgi ve tavır alışın çok açık ve muhteşem bir ölçüsü vardır. Peygamber Efendimiz birçok hadis-i şerifinde bu ölçüyü ilan etmiştir. O da “Allah için sevmek ve Allah için buğzetmektir.” Menfaat ve beklentilerden uzak, sadece Allah için birbirini seven, bir araya gelen insanların bu yaklaşımı her daim övülmüş, onların Allah katındaki kıymeti ve sahip oldukları ahlakın büyük mükâfatlara değer olduğu vurgulanmıştır. Aynı şekilde itiraz ve tavır alışları, muhalefet ve öfkeyi de değerli yapan söz konusu ölçünün varlığıdır. Yani soylu bir duruşa, Allah’ın insanlar için koyduğu ilkelere ve evrensel değerlere dayalı oluşudur. Diğer yandan farklı düşünce, inanış ve hayat tarzlarına sahip olmak da asla düşmanlık ve ötekileştirme sebebi olamaz. Ancak zulüm, haksızlık ve

ifsada karşı, ahlak ve hukuk ilkeleri çerçevesinde mücadele etmek iman ve insanlık görevidir.

İtiraz ve muhalefet ahlakının önemli bir ilkesi de doğru bilgi ve bilinçle hareket etmektir. Neye ve niçin itiraz ettiğinin farkında olmaktır. Kişi itiraz ettiği şeyi bilmekle yükümlüdür. Aksi hâlde haklıyı savunmak niyetiyle haksızlığa destek olmak, mazluma yardım etmek gayesiyle zalime katkı sunmak mümkündür. Algı operasyonlarıyla hakikatin ters yüz edilebildiği, bilgiye ulaşmanın çok kolaylaştığı ama doğru bilgiyi bulabilmenin epeyce zorlaştığı bir çağda söz konusu durum çok daha hayati hâlde gelmiştir. Bu noktada Hucurât suresinin; “*Size bir fasık, güvenilir olmayan, tanımadığınız biri bir haber getirdiğinde onu iyice araştırın.*” ikazı temel bir prensip olarak

önümüzde durmaktadır. Peygamber Efendimizin; “*Her duyduğunu aktarması kişiye günah olarak yeter.*” hadisi de müminleri araştırmaya ve kaynağını kesin olarak bilmedikleri sözlere itibar etmemeye davet etmektedir.

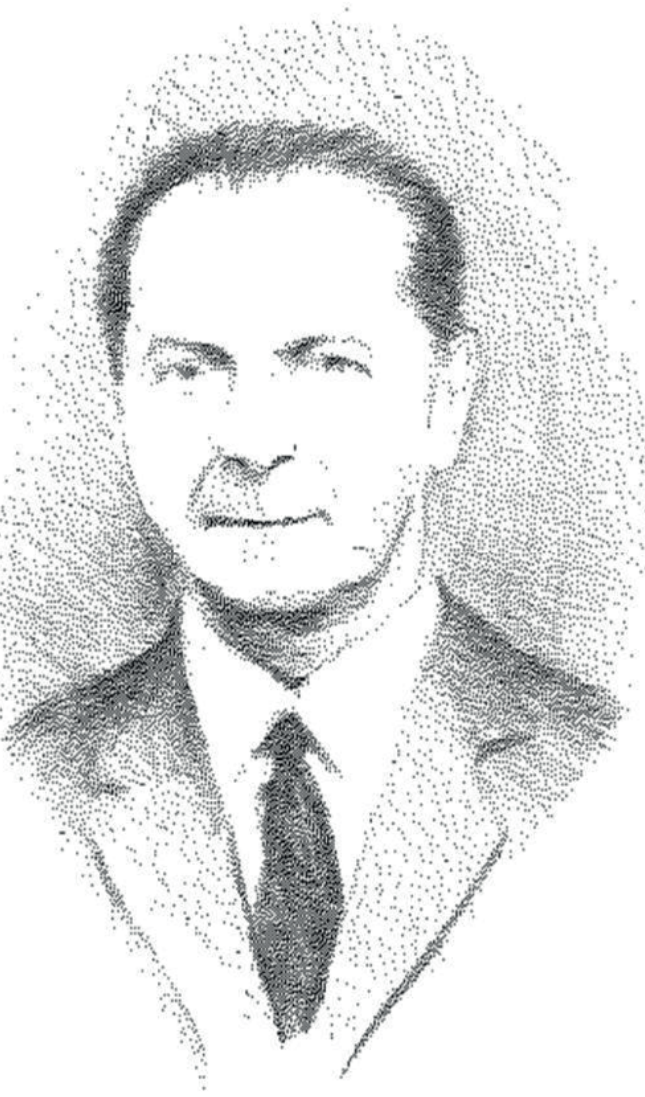
Diğer yandan itiraz ya da tenkit etmek esasında teklif de içermelidir. Yanlış ifade etmek doğrusunu ortaya koymakla anlam kazanacaktır. İyi niyet ve doğru bilgiye dayanırsa eleştiri, gerçeğe ulaşmak ve daha güzel işler yapmak için önemli bir imkândır. Elbette gelişigüzel yaklaşımlar, hakaret ve iftira asla eleştiri ve itiraz değildir.

Hak ve hakikatin yanında, kötülük ve yanlışın karşısında, ferasetli bir tutum içinde olmak herkese iyi gelecektir.

SANTURİ VECDİ SEYHUN

sedat anar

Vecdi Seyhun portresi.
Çizim: Kasım Tan (Sedat Anar Arşivi)

Vecdi Seyhun hakkında yazı yazma düşüncesi aklımda yoktu. Kıymetli büyüğüm Murat Bardakçı ile muhabbet ettikten sonra bu yazımın başlığı atıldı. Murat Bardakçı Bey ile *Santurnâme* kitabım hakkında sohbet ederken konu Santuri Ethem Bey'e gelmişti. Murat Bey'e, Santuri Ethem Bey hakkında bir biyografi kitabı hazırlıyorum deyince o da "Eğer Ethem Bey kitabı hazırlıyorsan muhakkak Vecdi Seyhun Bey'in biyografisine

de yer ver, çünkü Santuri Ethem Bey hakkında şu zamanda öğrendiğimiz bilgilerin yüzde doksanını Vecdi Seyhun'un Ethem Bey için hazırladığı kitapçıktan öğreniyoruz ve Vecdi Seyhun, Ethem Bey'in bir avuç santur öğrencisinden birisi olan Ziya Santur'un öğrencisi." demişti. Murat Bardakçı Bey'in bahsettiği Santuri Ethem Bey hakkındaki kitapçık 1948 yılında, *Türk Musikisi Dergisi* yayınları arasında çıkmıştır. Ayrıca bu kitapçık Hüseyin Sadeddin Arel'in yardımıyla basılmıştır.

Murat Bardakçı Bey ile görüşmemizden sonra ben de Vecdi Seyhun hakkında bir yazıya başlamış buldum kendimi. Vecdi Seyhun'a hayranlığım sadece santur aldığı için değildir elbette. Bestekâr olmasının yanı sıra ut, keman, piyano ve viyolonsel icracısıydı Seyhun. *Nihavend Saz Semaisi*'ni her dinlediğimde hayranlığım daha da artıyordu Vecdi Seyhun'a. Müthiş bir besteydi *Nihavend Saz Semaisi*. Cemil Bey'in *Şedaraban Saz Semaisi*'nden eksik kalır bir yanı yoktu benim için bu bestenin. İki de iki farklı büyük bestekârın elinden çıkmış harika bestelerdi. İkisini de dinlemeyenlere şiddetle tavsiye ederim. Şimdi lafı fazla uzatmadan Vecdi Seyhun'un santur icracılığının nasıl başladığını kısaca anlatmaya çalışayım

sizlere. Santuri Ethem Bey, santur dersi vererek birçok santuri de yetiştirmiştir. Bu santuriler içinde en önemli isim Ziya Santur'dur. Ethem Bey vefat edince Ziya Santur, santurun unutulmaması için Zühtü Bardakoğlu, Sabiha Tekand, Cevdet Kozanoğlu, Hüsnü Tüzüner ve Vecdi Seyhun gibi santuriler yetiştirmiştir. Ziya Santur, Türkiye'de ilk defa santur metodu yazan kişidir. Kendisi hayattayken maalesef santur metodunu bastıramamıştır. Santura duyduğu sevgi ve santurun unutulmasından duyduğu endişe nedeniyle, 1934 yılında bu sazın ismini kendisine soyadı olarak seçmiştir. Bir santuri olarak Ziya Santur'a hayran olmamak elde değil. O, bütün santurilerin tanınması ve minnettarlık duyması gereken bir santuridir.

Santuri Ethem Bey'in Göksu'da, Ziya Santur ve Vecdi Seyhun'un da Kanlıca'da yaşadığını öğrendiğimde Türkiye'nin en önemli bu üç santurisinin Beykoz sınırları içinde yaşadığı dikkatimden kaçmadı. Üçüne de Beykozlu diyebiliriz. Son yüzyılda Türk musikisinde bir avuç santurinin olduğu bir dönemde Beykoz'da santur sesinin epey duyulduğunu bilmek bir santuri olarak beni de ziyadesiyle mutlu etti.

Bir gün, acaba Vecdi Seyhun'un santuru hâlen duruyor mudur diye bir soru düştü içime. Hemen araştırmaya başladım ve edindiğim

bilgilerle santurun, besteleriyle gönlümüzü mest eden Erol Sayan'da olduğunu öğrendim. Hocamın kapısını çaldım, sağ olsun santuru bize gösterdi.

Vecdi Seyhun biyografisi hakkında çalışırken Yılmaz Öztuna'nın *Büyük Türk Musikisi* adlı ansiklopedisine bakayım dedim. Vecdi Seyhun'un *Santuri Ethem Bey* kitapçığını bastırmasına yardımcı olan kişinin Sadeddin Arel olduğunu da o ansiklopediden öğrendim. Bu bilgi benim için önemliydi. Çünkü bir santuri olarak, Ethem Bey için hazırlanan bu kitapçıkta kimlerin emeğinin olduğunu fazlasıyla merak ediyordum. Neyse sözü daha fazla uzatmadan Vecdi Seyhun'un biyografisine geçeyim.

Vecdi Seyhun 1915 yılında Kanlıca'da doğdu. Komşusu ve hocası Ziya Santur'dan nota, usul ve keman dersleri aldı. İki yıl süren bu derslerden sonra hocasının ısrarı ile santur çalmaya başladı. Yirmi dokuz yaşında İstanbul Belediye Konservatuarına giren Seyhun, Hüseyin Sadeddin Arel'in teşviki ile viyolonsel çalmasını da öğrendi. Konservatuarda on altı yıl viyolonsel çaldı. Santur ve viyolonsel dışında ut ve keman da icra etti. Mizacındaki tevazu ile tanıyanları kendisine bağlayan Seyhun, hayatını yalnız musikiye vermiştir. Hiç evlenmemiştir. Gençliğinde bohem ama çok sade, dingin ve düzenli bir yaşam sürdüğü; annesine çok bağlı olduğu ve duygu dünyasını yalnızca müzik üzerine kurduğu anlaşılmaktadır.

Santuri Ethem Bey'in biyografisini hazırlayan Vecdi Seyhun'un santuru. (Erol Sayan Arşivi)

Farklı ve özel kişiliği ile görgülü ve nazik bir İstanbul beyefendisi olarak bilinen Seyhun, kendi elinden çıkma, renkli kalemle yazılmış yüzlerce sayfa nota, müzik defterleri, kopya edilmiş fasıllar ve kendi ürettiği melodilerle ciddi bir koleksiyon oluşturmuş. Bu koleksiyon Türk musiki arşivi açısından çok önemli bir yere sahip. Titizliği ve çalışkanlığı ile müzik camiasında bir örnek teşkil eden Seyhun'un, modern ve orijinal nağme buluşuyla güfte dağılımı açısından aykırı bir yerde durduğu ayan beyan belliyken, 80'lerin başında bile ağırlıklı olarak eski yazı yazması, çağdaşlarına nazaran daha edebî ve ağır bir dil kullanması da bu yüzden bir çelişki gibi görünmüyor.

Dönemindeki çoğu müzisyen gibi piyasada çalışmadığından Vecdi Seyhun ismini kendi döneminde yaşamış diğer müzisyenler kadar duymayız. Ama tabii ki Münir Nurettin Selçuk başta olmak üzere bazı ses sanatkarlarının düzenlediği ciddi konserlere de katıldı. Uzun yıllar İstanbul Radyosu'nda hem icrakâr hem de repertuar kurulunda görev yaptı. Aynı zamanda müzik tarihimize ilgili araştırmalar yapan Seyhun, dergi ve gazetelerde araştırma yazıları yayımladı.

Seyhun, Türk musikisi sazları ve nota koleksiyonculuğu ile tanındı. Kendi yalısında müzik akşamları düzenledi. Sazlı ve sözlü eser planıyla yetmiş altı eser besteledi. 31 Mart 1984 tarihinde ise vefat etti ve Kanlıca Mezarlığı'nda toprağa verildi. Vefatından sonra arşiv değeri bulunan belgeleri ve koleksiyonu, aile dostu Ertuğrul Kayihan tarafından Tarih Vakfı Bilgi Belge Merkezine bağışlandı. Bu arşiv hakkında Gönül Paçacı ayrıntılı bir yazı kaleme almıştır.

Maalesef ki Vecdi Seyhun ve müziği hakkında yapılmış araştırma ve çalışma çok sınırlı sayıda kalmış. Dilerim ki böylesine muazzam bir bestekâr, icracı ve arşivci olan çok yönlü bir müzisyen hakkında araştırma ve çalışmalar artar ve besteleri daha çok icra edilir.

1 Vecdi Seyhun biyografisi için yararlanılan kaynaklar: Dr. Nazmi Özalp, *Türk Musikî Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 2000, C.2.

Fuat Selimramazanoğlu, *Kanlıca Boğaziçi'nde Bir Köy*, İzmir: İon Mimarlık Yayınları-1, 2017, s.1031.

Yılmaz Öztuna, *Büyük Türk Musikî Ansiklopedisi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, C.2 M-Z.

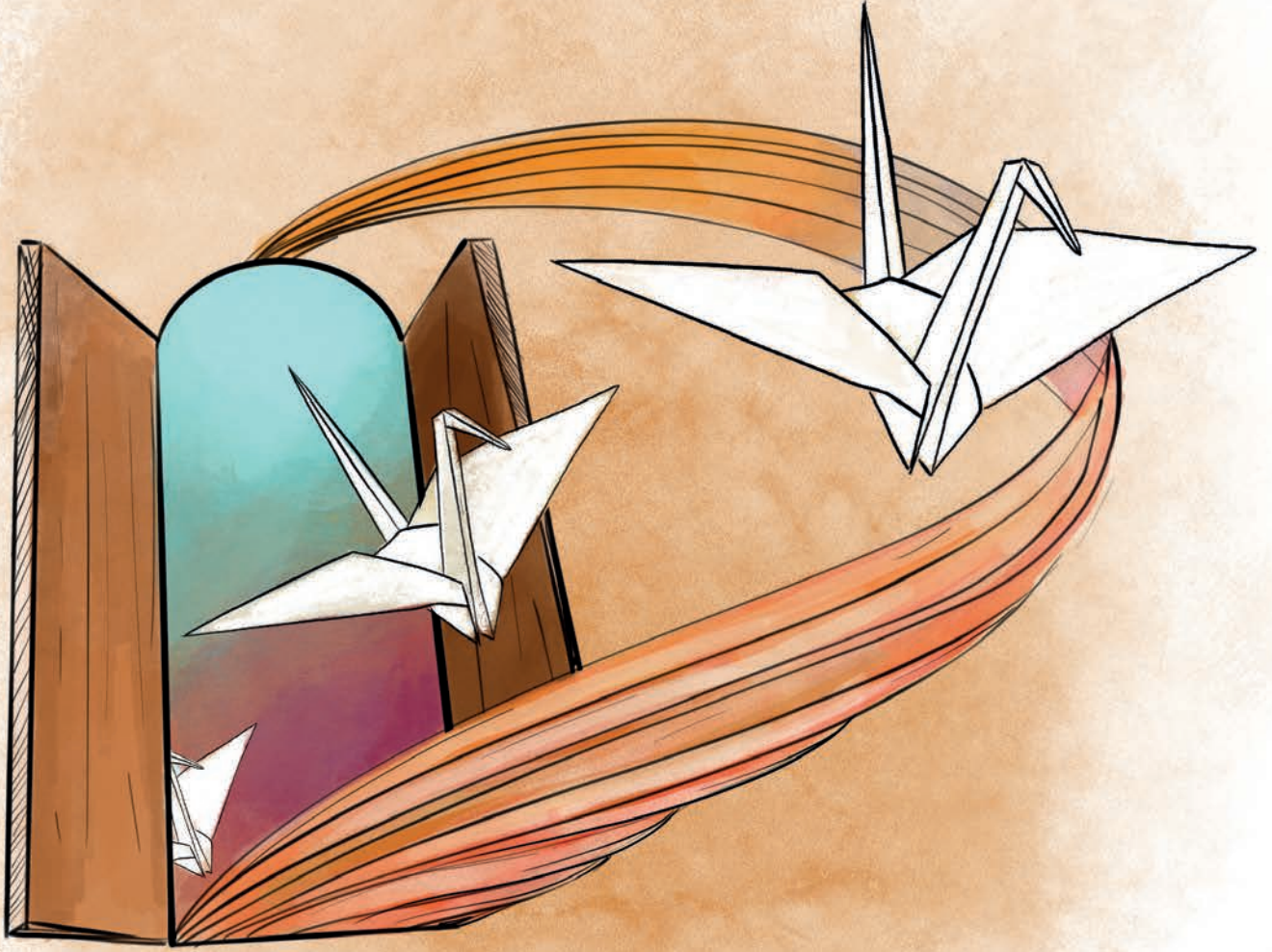
2 *Toplumsal Tarih Dergisi*, Eylül 2015, S. 261, s. 89.

3 Ayrıntılı bilgi için bkz.: *Toplumsal Tarih Dergisi*, Eylül 2015, S. 261, s. 86-95.

SONSUZA KADAR SUDE

HÜSEYİN AKIN

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

Pandemi önlemleri biraz esnetilmiş cemaati görür görmez caminin içi açılmıştı. Camilerin dışından çok içi vardı. Vural, zor da olsa caminin içinde kendine bir seccadelik yer bulabilmişti. Buluşma riskine karşı o da yanında getirdiği seccadesini kibleye doğru serdi. Diz üstü oturmayı beceremediği için bağdaş kurup kürsüdeki vaizi dinlemeye koyuldu. Kaligrafik yazıyla “Sonsuza Dek Sude” yazan kalp resimli baskılı tişörtü, oturuşuyla beraber göbekte göğüs hizasında daralıp büzüşüyordu. Sağında kasketini ters çevirmiş adamın dikkatinin dağıldığından habersizdi. O oturduğu andan itibaren orta yaşlı aşkın kasketli adamın gözü tişörtün kıvrılmasıyla birlikte sözcükleri aşağı yukarı kayan cümleye takılıp kalmıştı.

Vaiz, kürsüde konuşurken vurgulu cümlelerin ardından şöyle bir duruyor, bakışlarını en arka saftan öne doğru gezdirerek cemaatin dikkatini ölçmeye çalışıyordu. Kasketli adamın kürsüye değil de yanındaki gencin tişörtüne doğru odaklandığını görünce bir yandan oturuşunu düzeltme bahanesiyle doğrulurken diğer yandan boğazını temizler gibi yaparak sesini yeni kuracağı cümleye hazırladı. Gözlerini Vural’ın sağ yanında hâlâ onun tişörtündeki “sonsuza” kelimesinden öteye geçemeyen kasketli adama doğru dikip sözcüklerin üstüne basa basa

konuşmaya başladı: “Aziz Cemaat! Hazreti Ali’nin oğlu Hazreti Hasan radiyallahu anhum, kardeşi Hazreti Hüseyin’in şöyle dediğini haber verdi: Babama Resûlullah’ın meclisinde bulunanlara nasıl davrandığını sordum, şöyle söyledi: Resûlullah (s.a.s.) konuşmaya başlayınca, yanında bulunanlar sanki başlarında birer kuş varmış da onu ürkütmek istemiyorlarmış gibi, önlerine bakarak onu dinler, ancak o susunca konuşurlardı. Ashab-ı kiram onun yanında bir-biriyle konuşmazdı.” Kasketli adam mesajın kendisine yönelik olduğunu anlar anlamaz önüne dönüp toparlandı. Bir ân herkesin kendisine baktığını sanıp tedirgin oldu. Vaizin, Hz. Peygamber’in sosyal hayatından işaret ettiği bu örnek karşısında Vural da istif yaptığı oturmuş konforunu bozmuş zorlanarak da olsa kendini diz üstü oturmaya mecbur hissetmişti. Bu oturuşla beraber kalp resimli baskılı tişörtün dili de çözülmüştü. Önce kasketli adam fark etti bunu, bir de pencere hizasında elinde tespih, duvara yaslanmış hâlde vaazi dinleyen bir ihtiyar.

Vaazın başından beri tişörtün önünde Vural’ın okunaksız duruşunun azizliğine uğrayan cümlede “Sonsuza Dek Sude” yazıyordu. Neyse ki kasketli adamın takıntısı sonsuza kadar sürmemiş, çünkü yanındaki genç oturuşuyla duruşunu tişörtünün kıvrımlarına dek okunaklı kılmıştı.

Caminin içini müminlere nasıl açtığını bir kez daha görüyordu Vural. Camiye girmek bir gönle girmek gibiydi âdeta. Dünyanın özeti gibiydi. Cuma namazlarında bu daha bir ortaya çıkıp belirginlik kazanıyordu. Hangi hocadan duyduğunu hatırlayamadığı, ama çok etkilendiği “üç cuma namazını kasten kılmayan kişinin Allah kalbini mühürler” sözünü işittiği günden beri cuma namazlarını hiç kaçırmıyordu.

Buradaki insan topluluğu dışarıdaki kalabalıklardan çok farklıydı. Üst üste değil yan yanaydılar bir kere. “Caminin içindeyken insan kendi içinden geçenleri de çok net olarak duyar.” diye bir cümle hatırlıyordu. Fakat bu cümlenin kime ait olduğunu zihnini zorlamasına rağmen bir türlü çıkaramıyordu. Son zamanlarda bu hafıza sorununu çok yaşıyordu Vural. İşin aslı kendi zannettiğinden çok daha farklıydı. İçinde uyanan yeni anlamların kaynağını garip bir şekilde kendisi olmasına rağmen başkası sanıyordu. Tabii kimi zaman da içselleştirdiği başkasına ait sözleri kendisininmiş gibi ifade ederek kullandığı da oluyordu. Konservatuvarda bir arkadaşıyla ülkelerindeki işgal ve zulümden kaçıp memleketimize hicret eden sığınmacılar üzerine tartışırken “benim mottom” diyerek söylediği “Komşusu açken kendisi tok yatan bizden değildir.” sözünün bir hadis

olduğunun farkında bile değildi. Bu hadisin ruhuna öyle nüfuz etmişti ki kendini cümlenin kurucusu, taşıyıcısı ve seslendiricisi olmak gibi çok yönlü bir mesuliyetin içerisinde görüyordu.

Vaiz, vaazını bitirmiş, cumanın ilk sünneti kılınmış, hatip hutbesini tamamlamış kamet sesleri arasında farzı kıldırmaaya hazırlanırken Vural'ın içindeki vaaz hâlâ sürüyordu. Ruhunun en derininden bir ses ona içinden bir nehir geçtiğini ve bütün benliğini ve dimağını yıkayıp tertemiz kıldığını söylüyordu. Müezzinin "Hayyales selah hayyales selah, hayyalel felah, hayyalel felah!" sesleri bütün avazesiyle yükselince yukarıdan, en yukarıdan kopup gelen bir nur şelalesinin altında nefes nefese kaldığını fark etti. Bu sesi çok önceleri duymuş ve bir yerlerden tanıyormuş gibi hatırlamaya çalıştı. Yoksa Fikret'in şiir dilinin altındaki bakla ile kendisinin gönlüne oturan mana birbiriyle akraba mıydılar? "Bir örümcek götürür Hakk'a beni" demişti Tefik Fikret. Bir ân durdu ve irkildi. Tam Allah'ın huzuruna el bağlayacakken Fikret de nereden çıkmıştı? Bütün alıcılarını caminin dışına kapatıp namazın ruhaniyetiyle cem oldu. "Yüreğim nerede ise aklım ve bedenim de orali olmalı." dedi içinden. Kible bu bağlantının tam da keşişme noktasıydı.

İmamın coşkulu bir kıraatle Fâtiha ve ardından okuduğu İnşirâh suresi teskine ulaşması için ne kadar iyi gelmişti. Tek bir kelimesini anlamadığı hâlde okunan ayetlerin ruhunun tam orta yerine oturması Vural'ı bambaşka bir iklime sevk etmişti. Tesbihat ve dua bitip camiden çıkarken varlığını yeniden tanımladı. Gizemli bir yolculuktan dönmüş

gibiydi. Gittiği yer ile geldiği yer sanki bambaşka yerlerdi. Giderkenki ağırlıkları kim çekip almış ya da o nereye bırakmıştı? Henüz bunun cevabını bulabilmiş değildi. Caminin iç kapısından çıkıp son cemaat yerinde duvardaki panoya takıldı gözleri. Panoda ispirotlu kırmızı kalemle yazılmış bir hadis-i şerif vardı. Muhtemelen günlerdir panoda yazılı kalan bu hadisi okuyup üzerinde düşünen sadece Vural'dı. Bir yandan cebinden çıkardığı kâğıda metni yazarken diğer taraftan da tane tane okuyordu: Ebu Hureyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Her doğan fıtrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi yahut Hristiyan veya Mecusi yapar."*

Camiden çıkıp saf düzenini kaybetmiş eşya, nesne ve insan kalabalığı arasına karışınca kaldırıma doğru yanaşıp oradan bir de caminin dışına bakmak istedi Vural. Dışardan içeriye, içerden dışarıya ses geçmiyordu. Nasıl bir karmaşadır ki bu, camiden uzaklaştıkça bir hastalık gibi toplumun bütün vücudunu saran? Ne dışardakinin içeriye ne de içerdekinin dışarıya sözü geçiyor. Panodan kâğıda not ettiği hadisi birkaç kez daha okudu. Hiçbir sözü bu hadis kadar net anlamış değildi daha önceden. Anlamadığı şeylerin anlamı fıtrat denen şeyde gizliymiş meğer. Havada kalan soruların cevabı da öyle. "Doğduğun ev kaderindir." diyenler eksik bir cümle kuruyorlardı ona göre. Doğduğun evde fıtratına müdahale edenleri, seni dönüştürüp değiştirenleri ya da kendine benzetenleri ilahi bir aydınlanmayla fıtratlarına geri gönderebilirsin. Heidegger'in söylediğini sandığı, aslında bizzat kendisine ait olan "Başkasının karanlığında kalma, başkasına ışık tut!" cümle-

sini bu hadisle birlikte düşünmeye çalıştı Vural. Beyaz bir kâğıdın satırlarının nefes alamayacak derecede kara ve de karanlık düşüncelerle zapt edilmesidir fıtratla oynamak. Okulda, evde, sokakta bu hakikati her yerde dile getirecekti. Cami dışında unuttuğunu, camide hatırladığını söyleyecekti.

Fıtratının kulağına fısıldadığı şeyi çoktan kalbine yerleştirmişti bile. Yürüyüşüne bir yanlıştan dönmüş gibi ayar verdi. Kalbindeki imla hatalarını düzeltmekle kalmadı tişörtünün önündeki "Sonsuza Dek Sude" yazısını da tashih etti. İçinden geldiği gibi sıraladı kelimeleri, edatları ve heceleri. Özne, yüklem, tümleç hatta dolaylı tümleç bile bu düzenlemeye boyun eğdi: "Sonsuza Dek 'Su' Deme; Son Susuza Su Ver!"

Sanki son sözü kendisi söylemek istiyormuş gibi yağmur, suyu yüklenerek çıkageldi. Yağmur bulutlarıyla beraber gökyüzü hep birlikte "Amin!" dediler.

Vural'ın içi sabah vakti gün doğmadan namaza durulmuş bir cami gibiydi.

Rudolf Alexander Schröder*

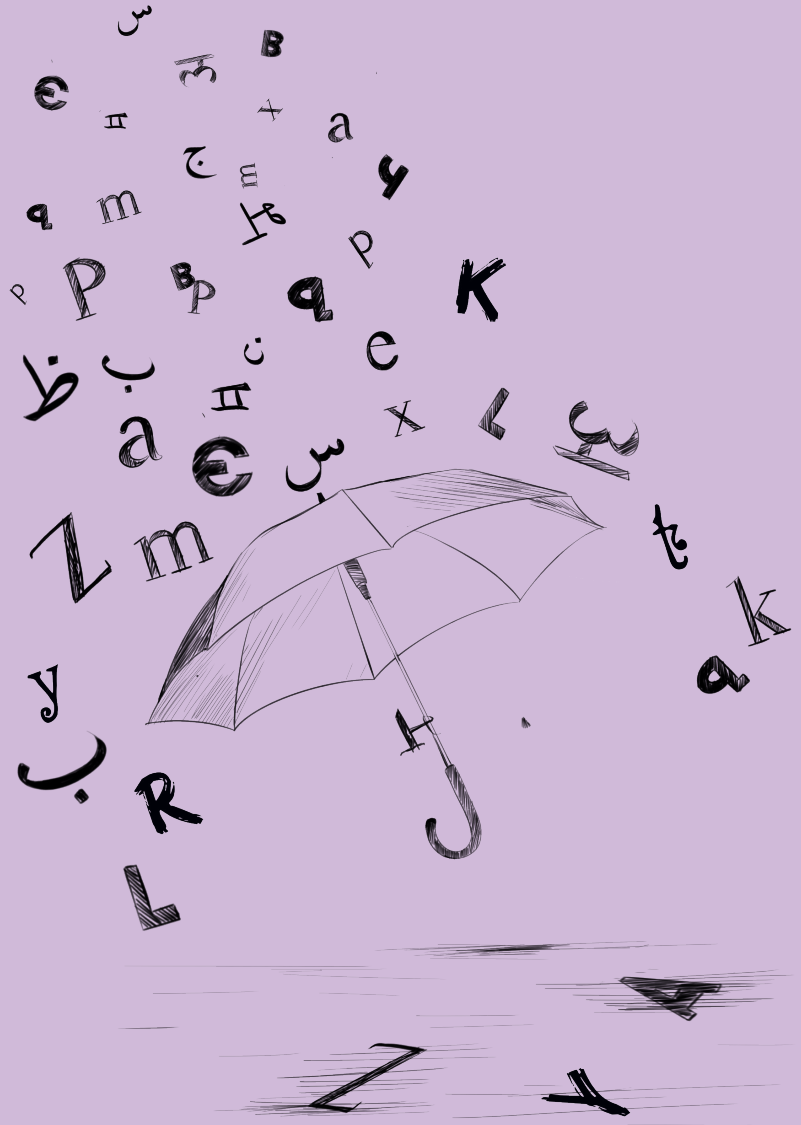
Almancadan Çeviren: **Fatma TÜRK**

ÖZGEÇMİŞ

Ömrüm, söylenebilirse şayet,
Söyle, özgeçmişin nasıldı?
- Beni serbest bırakan, aynı zamanda tuttu,
Bana sarılan, doğrulmama yardım etti,

Yaş alırken yeniledi beni,
Büyütürken ufalttı,
Dışarı çıkardı ve bana sadıktı,
Dünyayı verdi: Ama hiçbir şey benim olmadı;

Yargıladı beni ve serbest bıraktı
Hem de suçum başlamadan evvel.
Neye dönüştüm ve nelere katlandım,
Bilmece: Kim kadir bütün bunlara.

ÇİZİM ŞULE YAVUZER

B a ş k a
s e s l e r

* Alman şair Rudolf Alexander Schröder 1878-1962 yılları arasında yaşamıştır. Şairliğinin yanı sıra yazar, çevirmen, mimar ve ressam olarak da bilinir.

KIRMIZI BALON

ZEYNEP ODABAŞ

*Gerçekten iyi olan kişi hiçbir zaman mutsuz olamaz.**Konfys*

Çocukluk, küçük mutlulukların ve kırınlıkların içimizde büyüdüğü, hepimizin ilk durağı olan ocukluk... Tutunacak dala en çok ihtiyaç hissettiğimiz, bütün hayatımızda izlerini bulabileceğimiz büyülu bir zaman dilimi. Her şeyin başlangıcı, masumluğumuzun şiarı, ömrümüzün ilk durağı. Bir ocuk ne ister ki hayattan? Kurduğı oyunun içinde kendini unutmak ona yetecektir çoğı zaman.

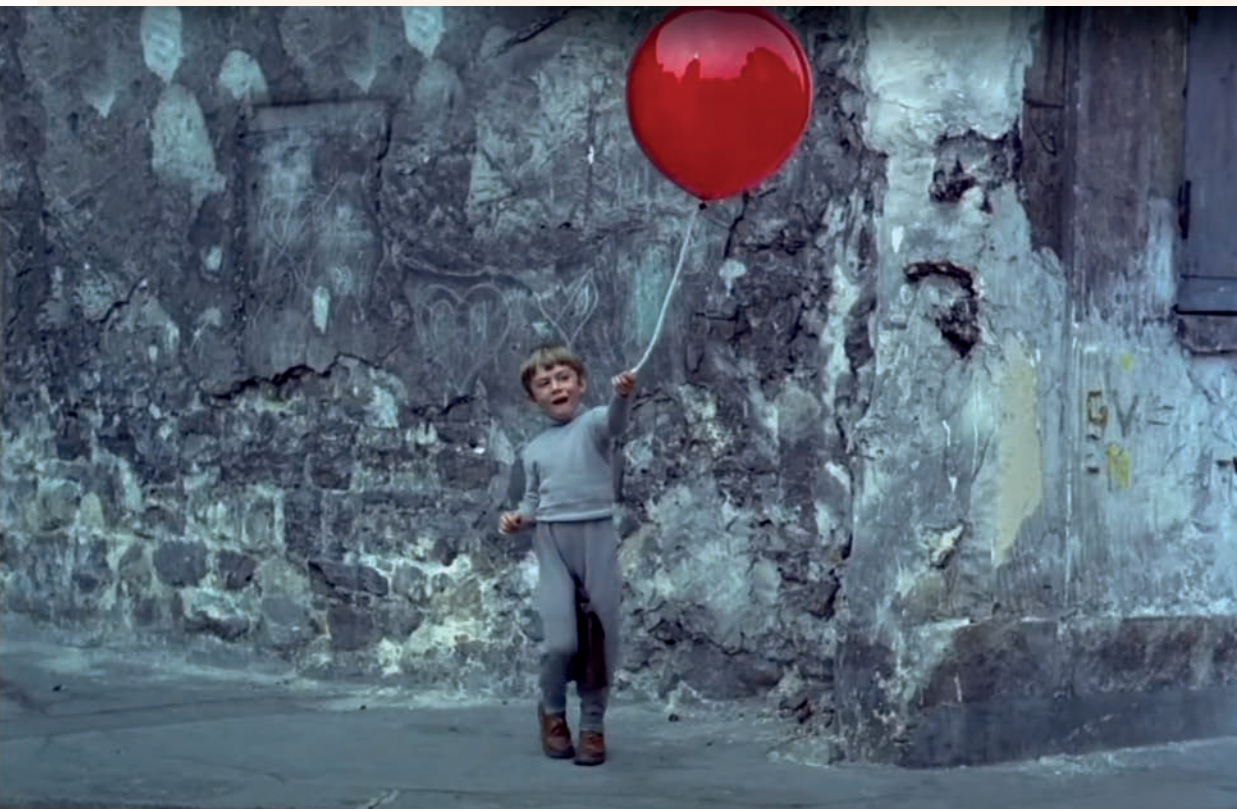
Le Bollon Rouge (Kırmızı Balon) 1956 yılında Fransız film yapımcısı Albert Lamorisse tarafından çekilen ocuk dünyasını ele alan düşündürücü bir film. Bu filmin Oscar kazanabilmiş tek kısa film olduğunu da söyleyelim. Filmde bulduğu kırmızı balonla mutlu olan ve onu

yanından ayırmak istemeyen bir ocuğun -Pascal- balonuyla yaşayabilmek için verdiği mücadeleyi görüyoruz. Burada parıl parıl parlayan bu göz alıcı balonu mutluluğun sembolü olarak düşünebiliriz. Hayatın yoruculuğu karşısında neye tutunuyorsak ve hayatımıza nelerin renk kattığını düşünüyorsak filmdeki kırmızı balon onları temsil ediyor.

Ancak film bize çok da mutlu bir tablo izmiyor. O günün Paris’inde katı disiplin kuralları vardır. Okul, kilise gibi yerlere hatta otobüse bile balonun girmesi yasaktır. İnsanlar ciddi, kurallar sıkı ve herkes tek tip olmalıdır. Kuralların geçerli olduğu yerlerde hayaller ve çocuksu oşkular kapının dışına atılır.

Tıpkı filmde olduğu gibi. Burada film aracılığı ile okul dâhil birçok meknın ocuk ruhundan ne kadar uzak olduğu gösterilmeye çalışılmış. Okulda çocukları kilitlemek için bir oda bile var. Nitekim okula balonla geldiği için Pascal gün boyu bu odada kilitli kalır. Büyükler, çoktan unuttukları çocuklukları bir yana nerede bir kırmızı balon –neşe parıltısı- görse ona gözlerini dikmektedir. Çünkü biraz neşe bile otorite-lerini sarsabilir. Çocuklardan büyük olmanın verdiği kibri okul müdürünün yüzünden okuyabiliriz filmde. Çünkü okulda otorite ve güç sahibi odur. Güçlü olan güçsüz olanı ezer. Bu katı kuralcılığı filmin dekoru çok güzel yansıtmış. Savaş sonrası Paris sokaklarında her yer gri ve soluk. Duvarlar, evler, okul renksiz yani boyasız. Her şey durağan ve sıradan.

Filme geri dönecek olursak hiçbir yere istenmeyen kırmızı balonunu yitirmemek için çabalayan Pascal endişelense de balonu onu bırakmaz ve onun peşinden gider. Okul ıkışı beyaz saçlı kadın onu camdan atar, çocuklar da onu kovalayınca havalanıp yükselir ve ilk fırsatta gelip kendini yine çocuğun avuçlarına bırakır. Burada gerçeküstü bir yaklaşımla balonun kişileştirildiğini görürüz. Balonun da oyun oynadığını, insanları tanıdığını, çocukla kalabilmek için çabaladığını film boyunca izleriz. Yine kırmızı balonun mavi balonu görünce çekimine kapılması ve ona yaklaşması, Pascal’ı cezalandıran okul md-

rünü takip ederek onu kızdırmaya çalışması onu artık cansız bir nesne olmaktan çıkaran ve kişilik kazandığını gösteren güzel detaylardan. Pascal beyaz saçlı bir kadınla yaşamaktadır; buradan anne ve babası olmayan bir çocuk olduğunu ve ninesiyle kaldığını düşünebiliriz. Kendisine destek olacak bir arkadaş da yoktur. İyi niyeti ve temiz dünyasına karşın yalnız bir çocuktur. Belki de bu yüzden ona ihtiyacı olduğundan balon onu bırakmaz, bırakamaz. Aralarındaki bağ günbegün kuvvetlenir.

Filmde büyüklerin balonu istemesi bir yana diğer çocuklar da Pascal'ın elinden balonunu almaya çalışır ve kıskançlık içerisinde kırmızı balona gözlerini dikerler. Ve onu bir türlü yakalayamayınca patlatmak niyetiyle hep beraber Pascal'ı ve balonu takip ederler. Bu çocuklar katı disiplin kuralları arasında sıkışmış, otoritenin olmadığı ilk yerde gücü ele almaya çalışan insanların temsilidir. Böyle gelmiş böyle gider, dedirten bir döngünün eseridirler. Onlardan hareketle filmde, kendinde olmayan her güzelliğe göz dikmenin ve hırslın, insanları nasıl acımasızlaştırdığını izleyiciye gösterilir. Kendilerinden kaçan balona diş bileyen çocuklar onu patlatmak için iş birliği yaparlar. Oldukça durağan olan filmin bu sahnesinde bir koşuşturma başlar. Balonunu korumak için canhıraş koşan Pascal ve etrafını kuşatan diğer çocuklar... Mutluluğu bulmaktan daha zor olanı onu korumaktır. Pascal'ın artık kaçacak yeri yoktur ve olanlar olur. Pascal bu

Film Künyesi:

1956/ 34 dk/ Fantastik, Dram

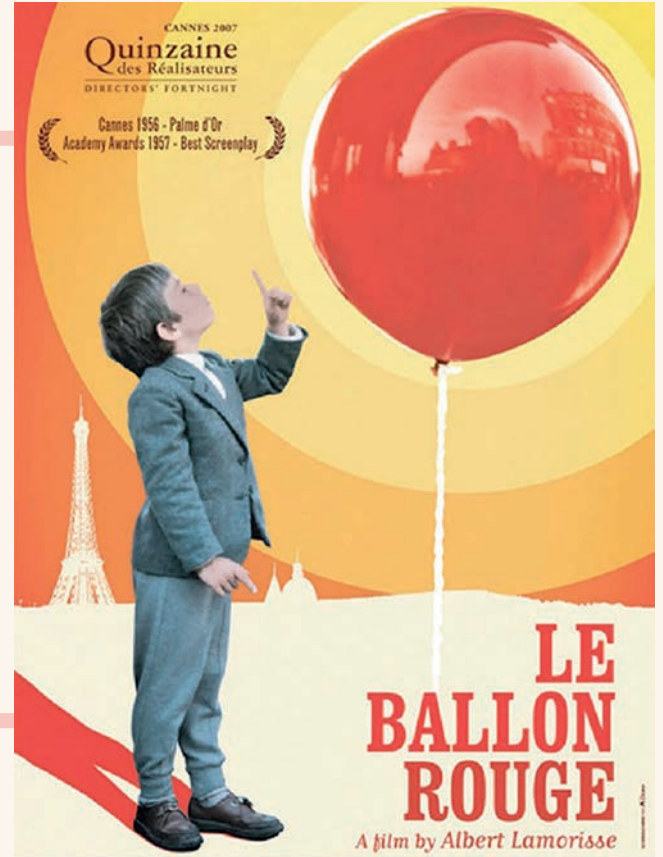
Örijinal Adı: Le Ballon Rouge

Yönetmen & Senaryo:

Albert Lamorisse

Oyuncular: Pascal Lamorisse, Georges Sellier, Wladimir Popof, Paul Perey, René Marion, Sabine Lamorisse, Michel Pezin

Ülke: Fransa

sahne de yaşananlardan sonra yorgun ve üzgündür. Yaşadıkları üzücü olsa da bu yalnız ve masum çocuğu başka bir sürpriz bekliyordur. Şehirdeki tüm balonlar havalanır, bir araya gelir ve Pascal'ı bulurlar. Gökyüzünden kendine doğru gelen balonlara şaşkınlıkla bakan Pascal gülümser. Ve rengârenk balonlar onu yeniden mutlu eder. Acaba renkli balonlarla Pascal'ı nasıl bir mutluluk bekliyordur? Bu kısmı siz kıymetli okurlarımızın seyrine bırakıp biz film üzerinde düşünmeye devam edelim. Kırmızı balon mutluluğu temsil ediyorsa bu rengârenk balonlar da umudu temsil ediyor diyebiliriz. Bir şeyi katışksız sevmek ve onu kaybetmeyi istememek doğamızda var. Ancak bu dünyada hiçbir şey sonsuza kadar bizimle kalamıyor. Kırmızı balon

gibi yitip gidiyor. Yine de bunların ötesi var. Bu dünyanın ötesi...

Umut bizi bu dünyanın renksiz ve sevgisiz yanından kurtaracak yegâne varlığımızdır. Mutluluğu kaybettiğimizi düşündüğümüz anda çıkagelen ve hayatla ilişkimizi sürdüren tek bağımızdır. Ayaklarımızı yerden kesen bir güçtür umut, tıpkı filmdeki rengârenk balonlar gibi. Kulağımıza, içinde bulunduğumuz zor zamanların, bize dar gelen mekânların ötesinin olduğunu fısıldayan en güzel tınıdır. Daha güzeline inanmaktır. Yarınlara inanmaktır. Kendimize inanmaktır. Varlığın tek sahibine inanmaktır.

iMANI

TEHDİT EDEN ŞEYLER

MUSTAFA ÜNVERDİ

Bir insan ya Allah'a inanıp O'nu tasdik ediyordur ya da etmiyordur. Bu anlamda iman bir imza gibidir. İnsan bir metni onaylıyorsa ya ona imza atar ya da atmaz. ”

İman artıp eksilir mi?

Tasdik anlamında iman artıp eksilmez. Bir insan ya Allah'a inanıp O'nu tasdik ediyordur ya da etmiyordur. Bu anlamda iman bir imza gibidir. İnsan bir metni onaylıyorsa ya ona imza atar ya da atmaz. Bu yönüyle imanın az veya çok olması mümkün değildir. Ancak imanın bir de duygusal bağlılık ve davranışlara yansıma özelliği vardır. Bu açıdan iman güçlü veya zayıf olabilir. İmanın güçlü olması Allah'ın ve Allah'ın sevdiği şeylerin sevilmesi, bu sevgiye dayalı güzel ahlakın varlığı ve salih amellerle mümkündür.

İman, Allah'a yaklaştıran şeylerle ve İslam ahlakını yaşayarak güçlü tutulur. İslam ahlakı, Allah'ın emrettiği şekilde dosdoğru yaşamaktır. Kalbi, dili ve tüm azaları kötülüklerden korumaktır. Kalp bir gönül evi gibidir. Gönül evine Allah'ın razı olmayacağı şeyler girerse orada manevi duygular sönmeye yüz tutar. Kalbi şeytani arzulardan arındırmak için de akıl güzel şeylerle beslenmelidir. "Dervişin fikri neyse zikri de odur." demiş atalarımız.

İnsanın aklını meşgul eden, onun kalbine hükmeder. Kalbine hükmeden, davranışlarına ve karakterine yansır.

Kalbe ve akla zarar veren şeyler nedir?

Bunları iki kısma ayırabiliriz: Birincisi zararlı maddelerdir. İkincisi ise insanın düşünce dünyasını kötüdürümleştiren zararlı alışkanlıklardır. Bunlar genellikle zamanımızı ne ile doldurduğumuzla ilişkilidir. İnsanın meşguliyetleri alışkanlıklarıdır. Alışkanlıklarına imanın hükmetmediği kişiye alışkanlıkları hükmeder. Bu "inandığı gibi yaşayan" değil, "yaşadığı gibi inanan" insanların çıkmazıdır. Artık kalp duygulanmaz, akıl da tefekkür etmez hâle gelirse iman kan kaybetmeye başlamış demektir.

İnsanın manevi duygularına zarar veren başlıca şey günahlardır. Her bir günah kalpte kara bir leke oluşturur. Günah tekrarladıkça kalp kararır, imanın nuru sönmeye yüz tutar. Bu nedenle onları alışkanlık hâline getirirmeden tövbe

edilmelidir. Günahlar şeytani işlerdir. Ancak kalbe zarar veren şeyler sadece günahların işlenmesi değildir. Bilakis namazdan, oruçtan ve diğer ibadetlerden uzaklaşmak da iman duygusunun zayıflamasına neden olur.

İman kalpten gelen bir tasdik duygusu olduğuna göre dilden çıkan sözler ile kalp arasında bir bağ vardır. İnsanın sözü onun özünün aynasıdır. Doğru konuşmak, güzel sözler söylemek, konuşurken mukaddes değerlere saygıda kusur etmemek imanın gereğidir.

İmana zarar veren sözler ve davranışlar nelerdir?

İslam ilim geleneğinde kişiyi dinden çıkaran sözler elfaz-ı küfür olarak isimlendirilir. Elfaz-ı küfür, "zarûrât-ı dîniyye" olarak bilinen, Hz. Peygamber'in Allah'tan getirdiği bilgileri ve dinî hükümleri inkâr etme veya onlar hakkında yakışık-sız sözlerdir. İslam'ın değer, sembol ve esaslarını inkâr etme, aşağılama, kötüleme veya alaya alma niteliğindeki sözler imanı ortadan kaldırır.

Her Müslümanın inandığı değerlerin saygınlığını koruma görevi vardır. Normal zamanda veya öfke ânında fark etmez, bu bir sorumluluktur. Mukaddes değerlere hakaret veya haşa sövgü Allah'a başkaldırı gibidir. Bu anlama gelecek her türlü sözden kesinkes kaçınmak gerekir. Dinî değerleri tahrif eden, itibarsızlaştıran ve onlara dil uzatmak anlamına gelen sözler imana zarar vermekle kalmaz, Allah'ın öfkesine de neden olur. Bunların yayıldığı bir toplumda huzursuzluk ve bereketsizlik baş gösterir. Gafletle dilden dökülen ve küfre götürme tehlikesi olan bu tür sözlerden derhâl tövbe edilmelidir. Böyle zamanlarda pişmanlıkla Allah'tan af dilemek, imanı yeniden tesis etmenin ilk adımıdır.

Öte yandan zaman zaman duyduğumuz bazı şarkılar, türküler veya deyimlerde Allah adının fütursuzca kullanıldığını, Allah'ın zatı ve sıfatlarına yakışmayan ifadeler olduğunu veya kadere isyan anlamına gelecek sözler olduğunu görmekteyiz. Bunlar inkâr veya aşağılama maksadıyla söylenmiyor olsa bile kalpteki iman duygusunu yaralar niteliktedir. Şaka, eğlence veya örnek... Hangi amaçla olursa olsun mukaddes değerlerimize yaraşmayan sözlerden sakınılmalıdır. Tüm bunlar imana dokunan birer ateş huzmesi gibidir. Ateşin nereye kadar uzanacağı bilinemez. İmanı tümünden yakıp kül edebilir.

Son olarak bilinçsiz internet kullanımının da duygularımıza zarar verdiği aşıkârdır. İnsan, mahşerde "ömrünü nerede tükettiğinin" he-

sabını vereceğine göre cep telefonlarında ve internette harcanan zamana dikkat etmeli, dinen helal kabul edilmeyen sözlü ve görüntülü yayınlardan uzak durmalıdır. Zira bunlar sadece insanın gözünün ışığına değil, iman nuruna da zarar verebilir. Keza sosyal medyada insanların kişilik haklarına saldırarak, yalan bilgi vermek, insanlara ve kutsal değerlere saldırmak da kalbin katılaşmasına ve imanın tadını kaybetmeye neden olur. Bu şartlarda imanın sağlıklı bir şekilde varlığını koruması düşünülemez. Her birimiz göze, kalbe ve akla zehirli bir ok gibi düşen yayınlardan uzak durmayı, hikmetli ve yararlı şeylerle zaman geçirmeyi başarabildiğimiz zaman imanın da zevkine varacağız.

Dinî esasları açıkça reddettiğini duymadığımız bir kişinin kâfir olduğuna hükmedebilir miyiz?

Müslümanların tekfirden kesinkes kaçınması gerekir. Biz kimsenin kalbini açıp içinde ne olduğunu göremeyiz. Niyet okuyuculuğu da yapamayız. Kişi, kendisini İslam dairesinden çıkmış olarak tanımlamadığı sürece biz onun Müslüman olduğu kanaatine sahip oluruz. Diğer taraftan bir insanın sözlerinin küfre konu olması için bülûğ çağına ermiş olması, sözü söylerken bilincinin yerinde olması, iradesinin baskı altında olmaması, söylediği sözün dinde ne anlama geldiğini biliyor olması ve niyetinin dini inkâr, aşağılama, hafife alma gibi kabul edilemez nitelikte olması gerekir. Dinî değerlere yaraşmayan ve fakat bilmeden, inkâr veya alay etme

amacı olmadan söylenmiş olan sözler iman duygusuna zarar vermekle birlikte onu silmez, küfre neden olmaz. Bunun yanında âlimlerin içtihatlarıyla belirlenmiş ve aslen dinde ihtilaflı olan meselelerde farklı yorumlar küfre konu değildir. Bilakis ilmî hassasiyetle yapılan tüm yorumlar saygındır. Bu şekilde ortaya çıkan farklı görüşler ötekileştirme veya ayrılık nedeni değil, dini yaşama alternatifleri ve yorum zenginliğidir. Bu nedenle ümmetin fikrî ihtilafı rahmet vesilesidir.

Bir insanı hangi kelimeye/kelimelere sığdırırsınız? “Konu insansa onu bir şeye sığdırmak mümkün mü?” itirazlarını duymuyor gibi yapıyorum. Bir insanı evet, hangi kelimelere sığdırırsınız?

Unutmak olabilir pekâlâ. Vazgeçmek olabilir. Onu belki anasır-ı erbaanın mahiyetine de sığdırabilirsiniz. Şair bunlara rüzgârı eklemişti, eklemek hakkı saklıysa ben de yağmuru ekliyorum. Ama ona en çok kıymeti sonradan anlayan, nimet geçince ona sarılan tanımlı yakışıyor gibi. Kelimeleri sözlüklerin, kimi sitelerin peşinde kovalarken hayatımdan geçip gitmiş, kulağıma ilk masalları fısıldayan kadını, babaannemi çok arıyorum. O bir nimetti çünkü. Aramak kelimesi, sorumuzun cevaplarından biri olabilir. Çünkü o, farkında olmadan benim çocuk dünyama kelimeler bırakıp dururdu. Konuşmaya onun kelimeleriyle başladım. Bu yazıda onun fısıldadığı kelimelerden birinde duraklayacağız: Urba. Ya da modern tınısıyla roba mı demeliydik?

Günümüzde “roba” bir tekstil terimi olarak bir giyeceğin göğüsle omuz arasında kalan bölümüne eklenen parça anlamını taşıyor. Kelimenin eski kaynaklardaki şekli “uruba” olarak karşımıza çıkıyor. Bunun 1600’lü yılların ortalarındaki hâli olduğunu belirtelim. *Lehce-i Osmânî*’de ise “uruba”, giyinti esvap olarak açıklanmış. Esvap kelimesini burada boynu bükük bırakmak istemem ama bir kaynağa daha gitmeliyiz, *Kâmûs-ı Türkî*’ye. Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*’de robanın anlamını, giyilecek şey, elbise, olarak veriyor. Aslında kelimenin sözlüklerdeki ortak anlamı elbisede birleşmiş gibi. Ama kökenlerine baktığımızda hayli ilginç anlamlar bizi karşılıyor. İtalyancada kelime yani “roba”, birinci anlamıyla eşya, bagaj; ikinci anlamıyla uzun etekli giysi anlamlarına geliyor. Geç Latince’den evrilen bu kelime, Germence yazılı örneği bulunmayan “raub”, ganimet, yağma, anlamına geliyor ki bu anlamı Germencede de görüyoruz. Kelimenin bu formuysa Hint Avrupa ana dilinde kapmak, almak, kırmak anlamlarına gelen “hrewp (rewp)” kelimesinin bir sonraki ayağı gibi.

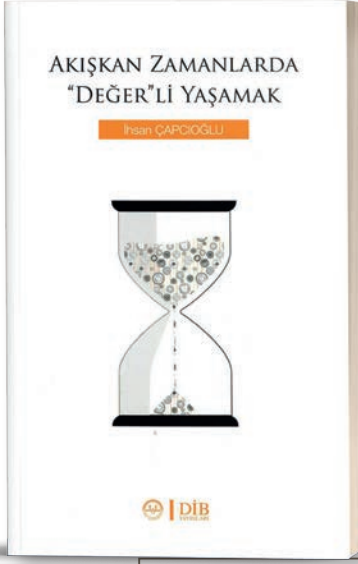
Anadolu’da halk ağzında ön seste r’nin bulunduğu kimi kelimelere dolgu niyetine bir ünlünün getirilmesi yaygındır. “Rumeli/Urumeli, Ramazan/İramazan, Recep/İrecep, reel/ireel” örneklerinde gördüğümüz gibi. Bu, Anadolu halkının diline uygun olmayan bir kullanımı üslubunca düzeltmesinden başka bir şey değildir aslında. Roba kelimesini de bu bağlamda değerlendirebiliriz. Roba değil de urba demek, insanımıza daha rahat gelmiş olmalı.

Tuhaf. Köyünden ömrü boyunca çok da ayrılmamış, okuması yazması olmayan, yayla yollarında cızlatmalarını eskiten babaannemin kulağına kim fısıldamıştı acaba bu kelimeyi? O bana, “Urbanı amur etme.” diye tembih üstüne tembih sıralarken aynı anda, söz gelimi İstanbul’da ya da medeniyetin herhangi bir başkentinde robalı kıyafetlerin arzıendam etmesi ilginç değil mi? Dünyada aynı zamanın yaşanmadığının bir kanıtı sayılabilir mi kelimelerin bu hâli? O zaman şimdi tekrar ve farklı bir tonda soralım: İnsanı bir kelimeye dahası aynı âna sığdırabilir misiniz?

SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

FATMA ÜNSAL

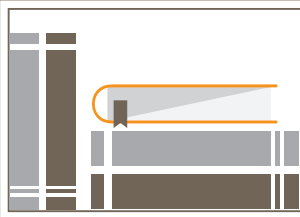
“

Hayatın bizzat kendisinin bir keşif olduğunu kabul ettiğimizde, keşfe konu unsurların her zaman var olması gerektiğini de itiraf etmiş oluruz.

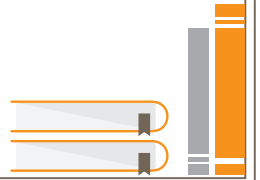
İslam öncelikle bireyi bilinç düzeyinde inşa etmeyi hedefler.

Dua, "öz"den gelenin "Öz"e sevgi, şükran, minnet, dilek ve bağışlanma duygularını iletme imkânı bulduğu en içtenlikli yakarıştır.

İnsanı varoluşun kaynağına bağlayan kalıcı özü, onun ruhsal/manevi boyutudur.

İnsan olmakla merhametli olmak arasındaki ilişki denizle su arasındaki ilişki kadar yaşamsaldır.

Kişiden kişiye farklılaşan yetenekler, tek tek tüm insanların yaratılış hikâyesinde bulunur.

Toplumsal değişimin hızı, yoğunluğu, yönü ve yörüngesi gençlerin elindedir.

Ramazanın "kadri"ni bilmek, orucun terbiye ettiği canın/hayatın değerini fark etmeyi ve tüm canları kendi canı gibi aziz kabul etmeyi beraberinde getirir.

